

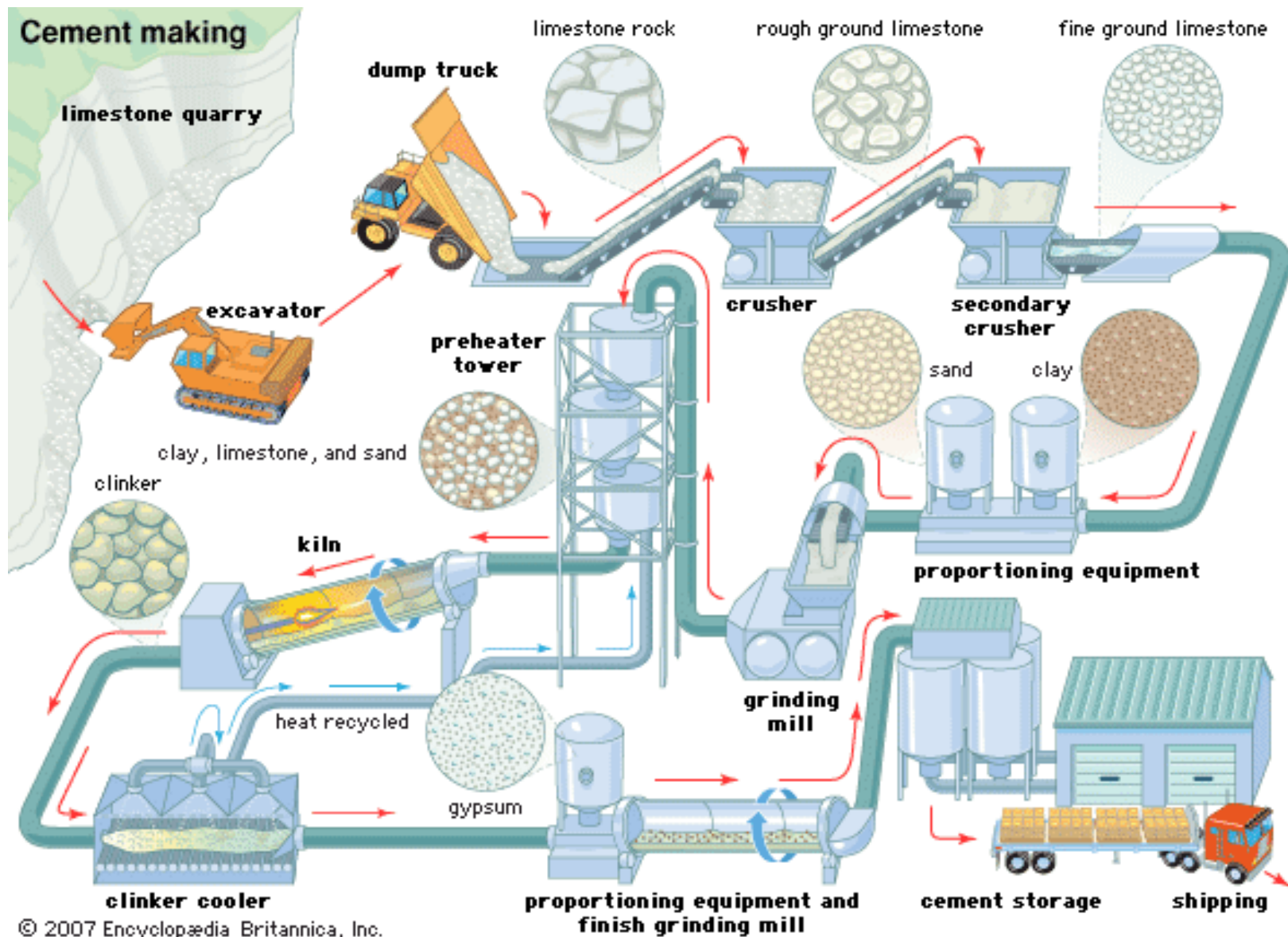
4 Fuzzy riadenie

4.1 Fuzzy riadenie všeobecného typu

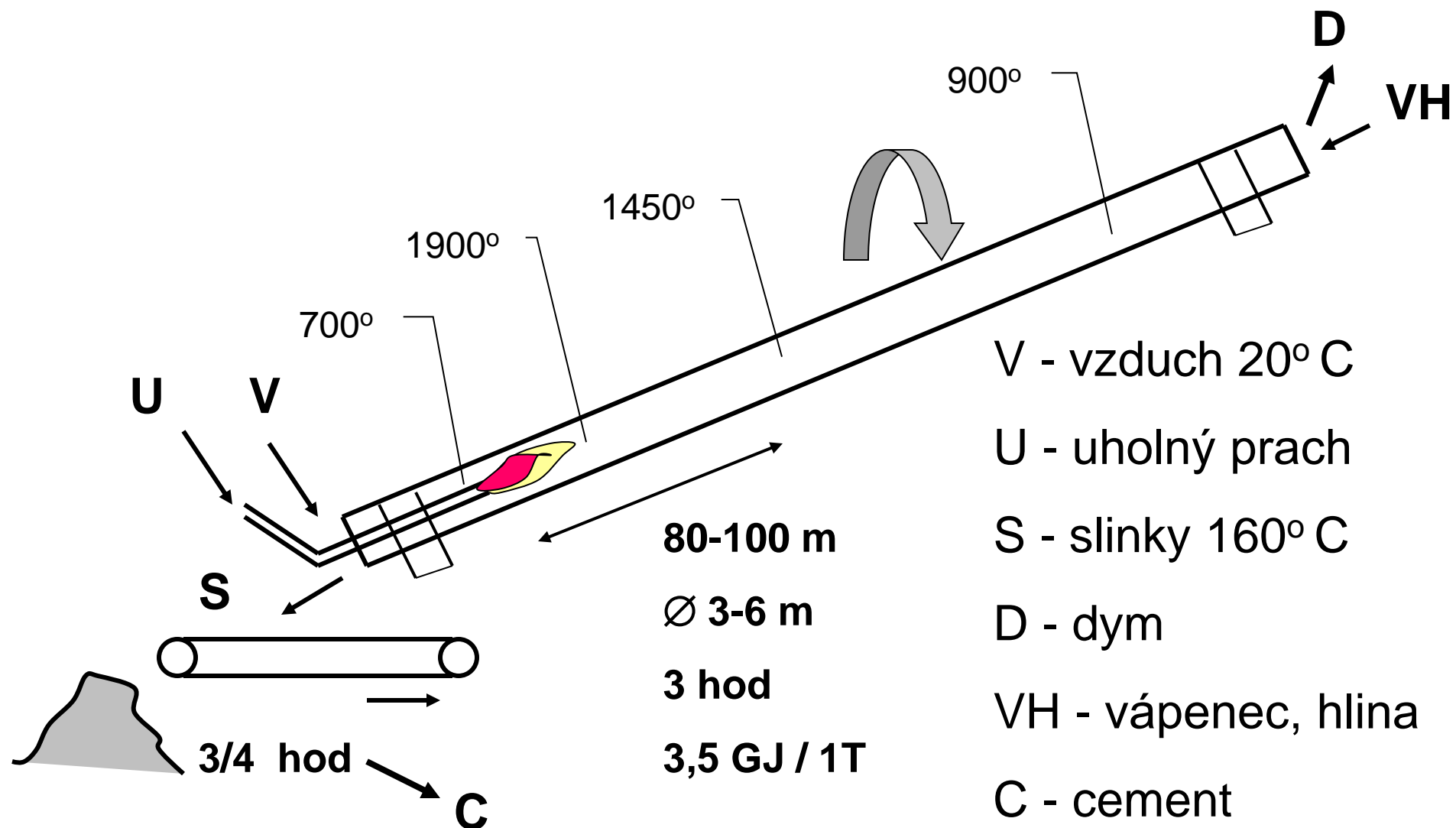
Výroba cementu

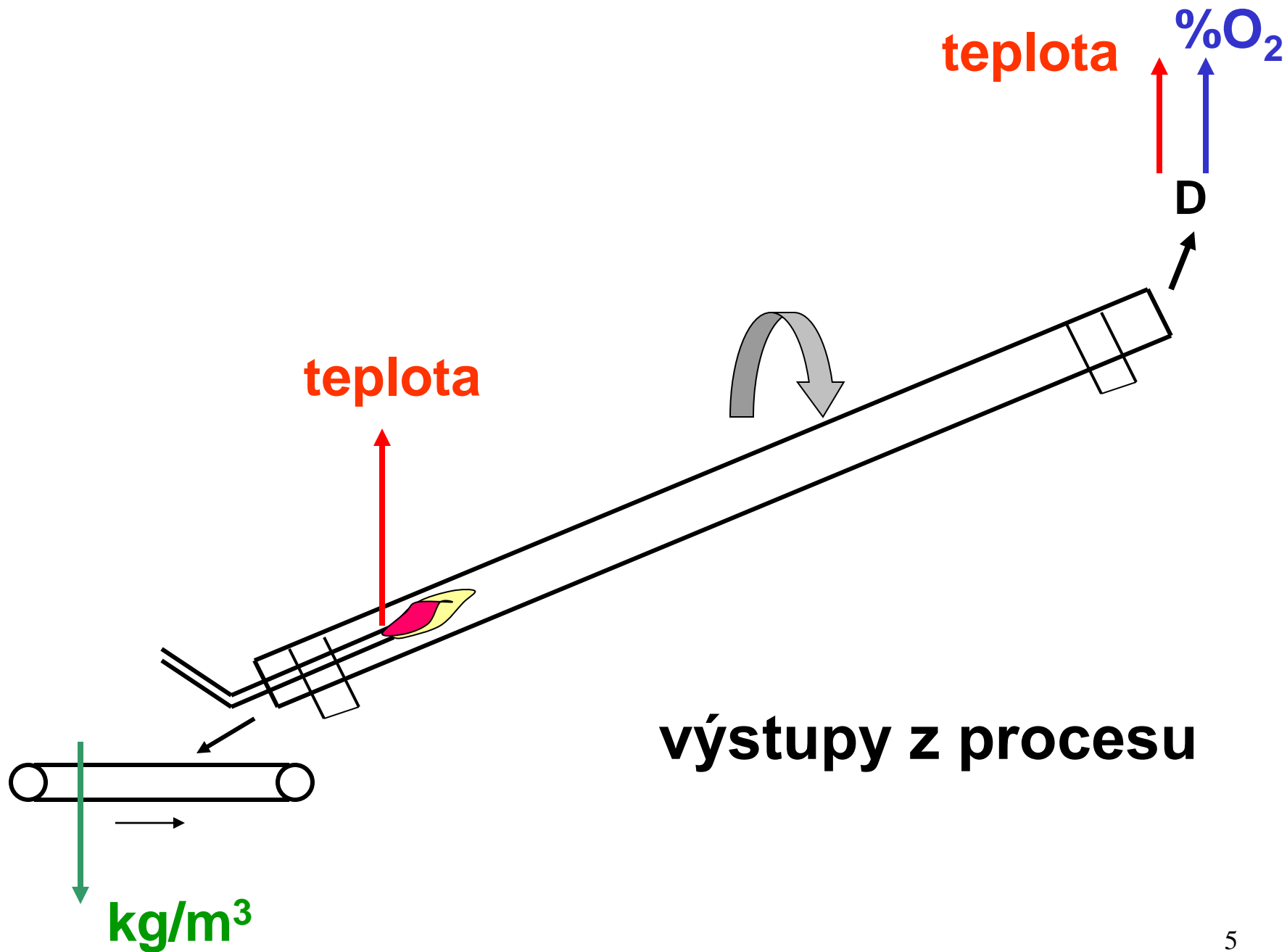

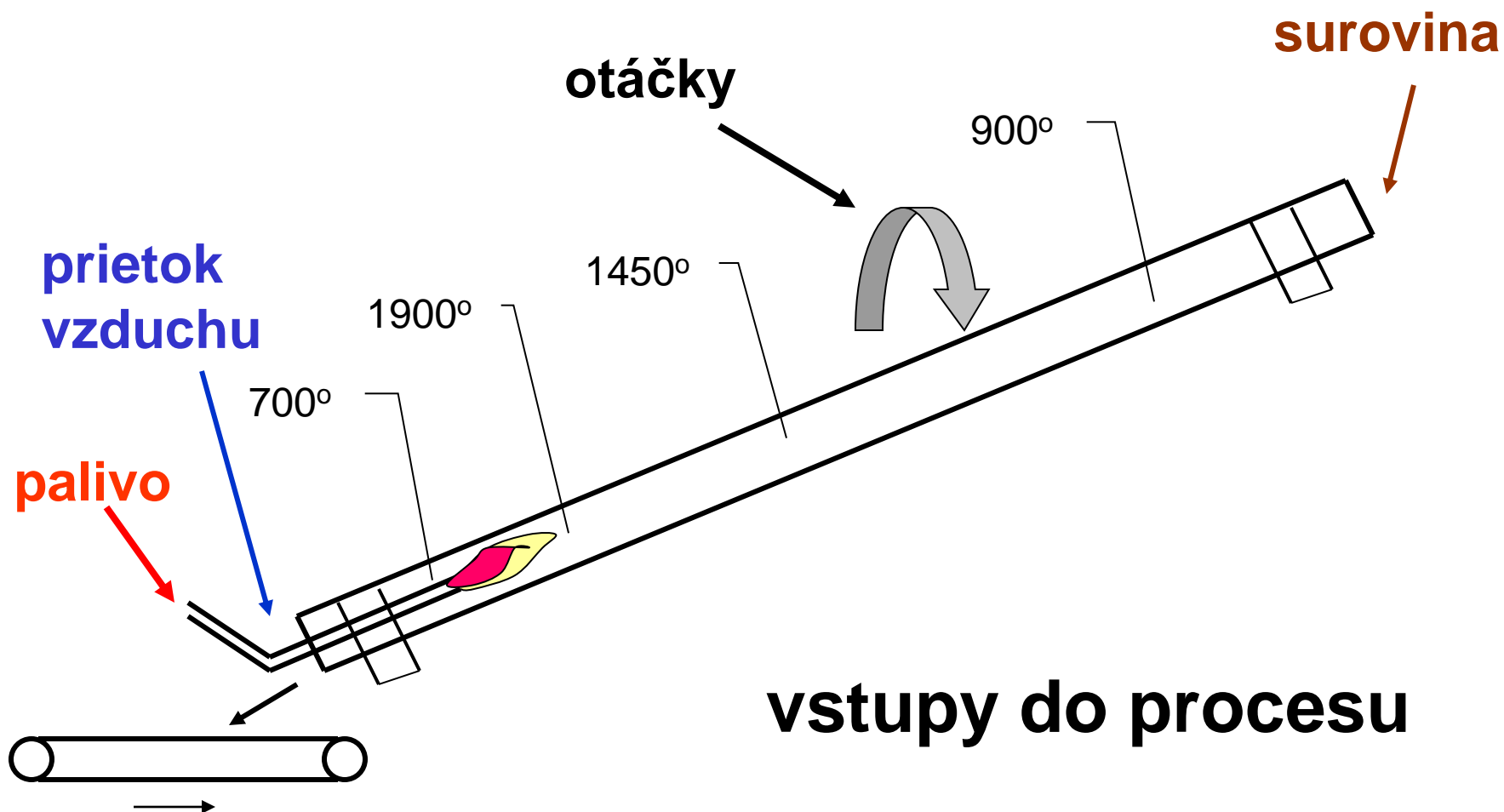
Výroba cementu

Riadenie cementárne

Problémy pri riadení

- **nedostatočné teoretické znalosti dejov technol. procesu**
- **zle merateľné veličiny, veľké časové konštanty, veľké dopravné oneskorenie**
- **neexistencia exaktného matematického modelu**
- **z týchto dôvodov sa riadenie realizuje ručne na základe empirických informácií a skúseností**
- **každé aj malé zhoršenie kvality riadenia prináša straty energie alebo zhoršenie kvality produktu**

Riadenie pomocou fuzzy logiky

- **verbálny model procesu vytvorený na základe skúseností technológov a dlhodobो získavaných dát - rekonštrukcia nemerateľných veličín**
- **verbálny model riadenia vytvorený na základe skúseností operátorov a technológov**
- **báza pravidiel riadenia bola upresňovaná pozorovaním činnosti skúsených operátorov a vyhodnocovaním procesných dát a akčných zásahov**
- **riadiaci systém je schopný nepretržite a neomylné realizovať “naučenú” riadiacu stratégiu, optimalizovať, rýchlo reagovať . . .**

Príklad pravidiel modelu cementárne :

Ak hnací moment je A a jeho zmena je B

a teplota výstupných plynov je C

potom zmena koncentrácie O_2 je D

a zmena prietoku vzduchu je E

*kde A,B,C,D,E ... P,Q,R sú fuzzy hodnoty
(malý, stredný, veľký, veľmi veľký...)*

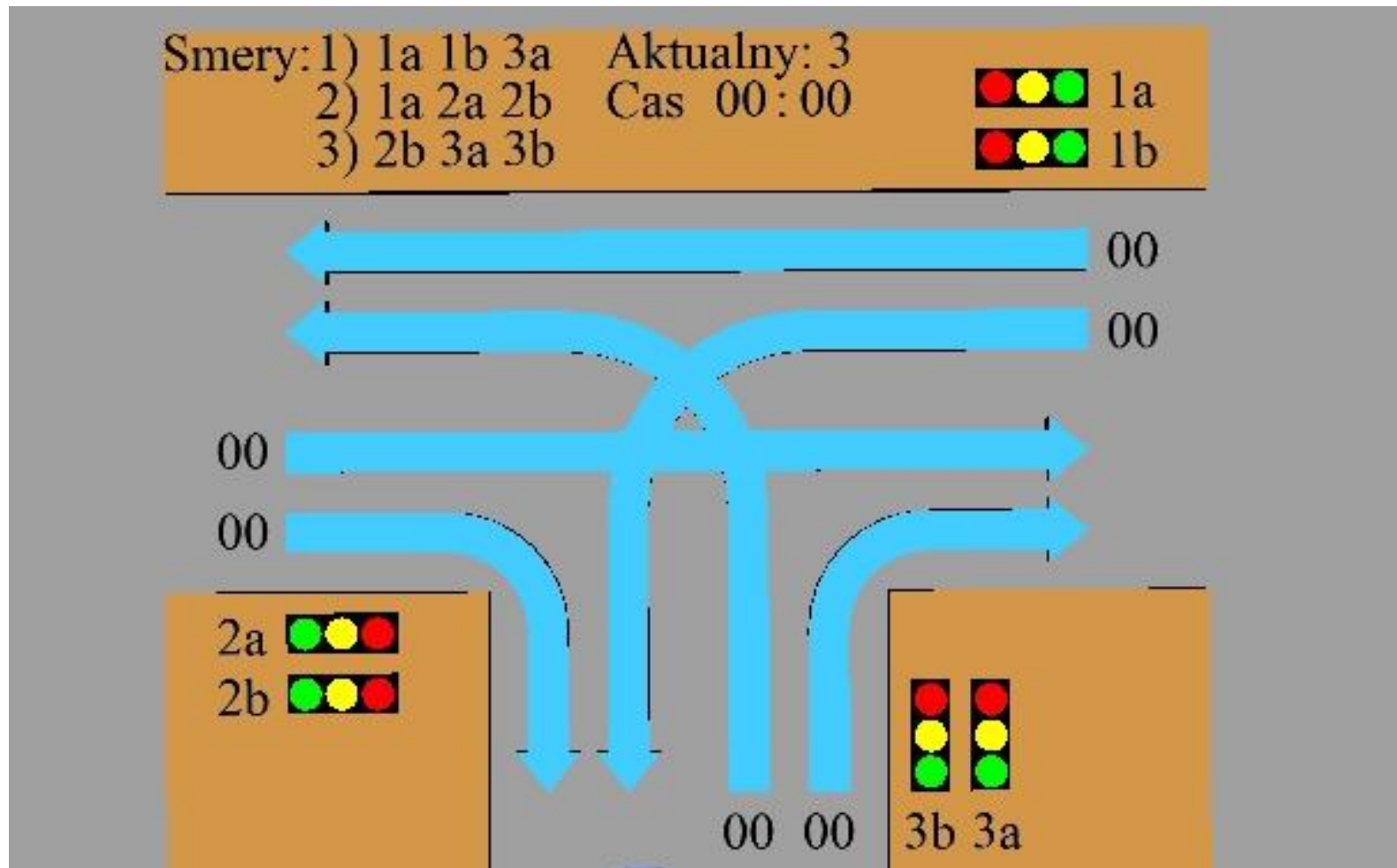
Príklad pravidiel riadenia :

Ak zmena koncentrácie O_2 je P

a teplota v strednej zóne je Q

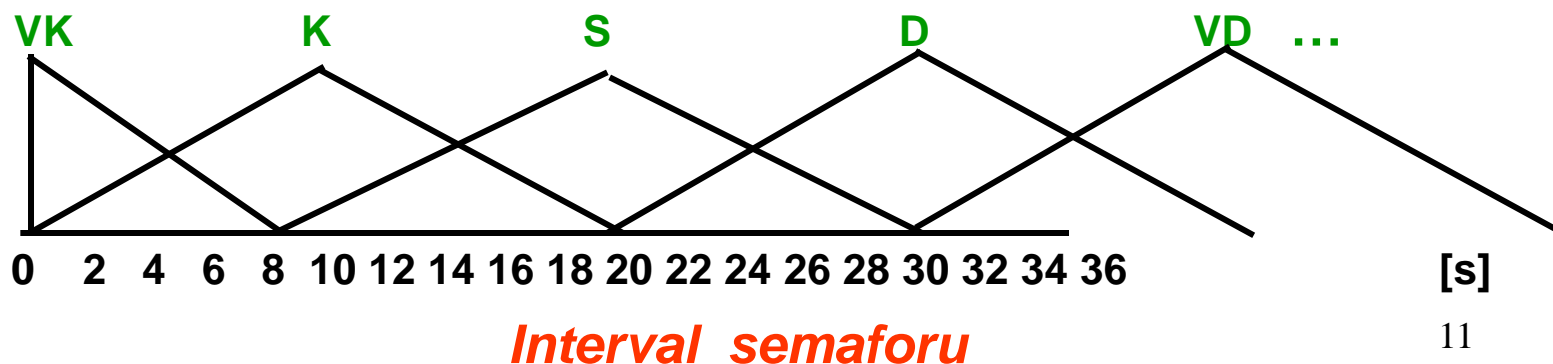
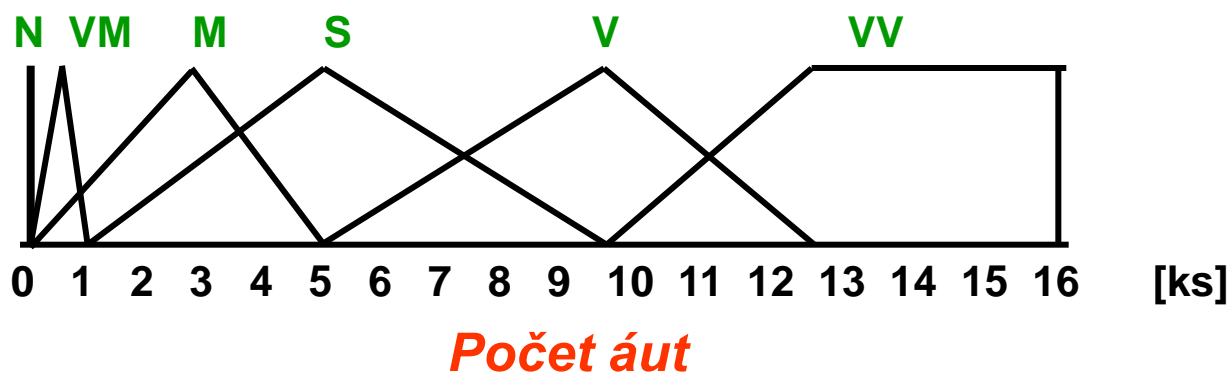
potom zvýšenie hnacieho momentu je R

Riadenie križovatky

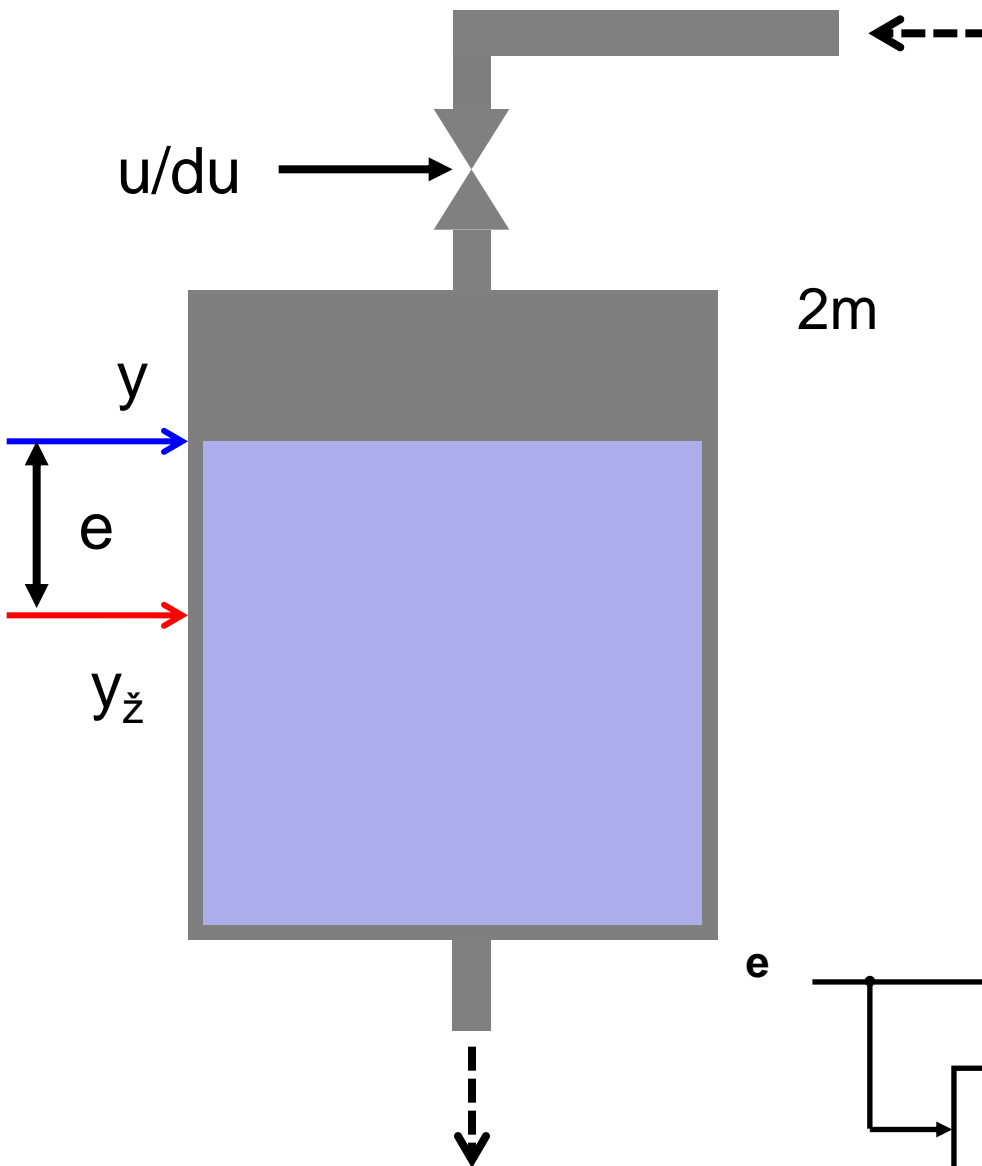

Pravidlá riadenia križovatky (príklad)

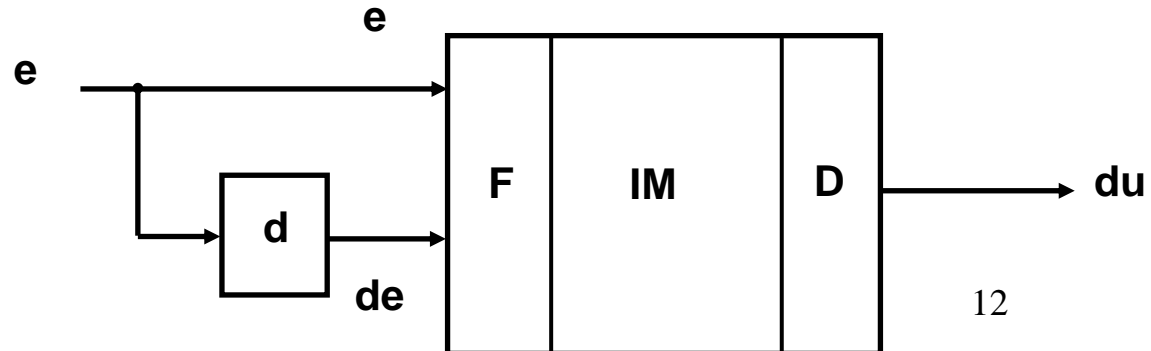
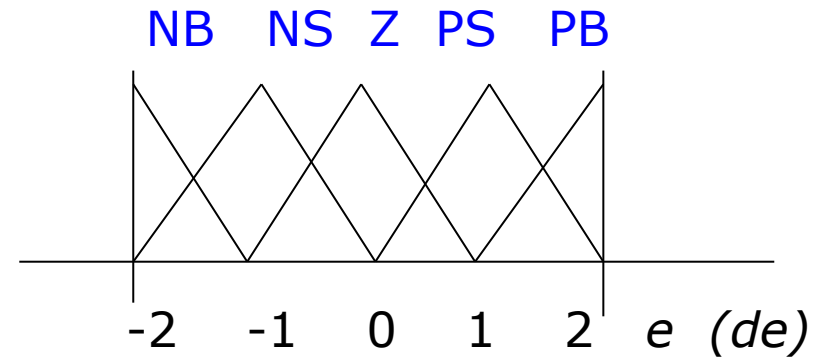
- Ak v smere 1a čaká veľmi veľa áut (VV)
a v ostatných smeroch čaká málo alebo veľmi málo alebo
nula áut (M alebo VM alebo N) - pusti smer 1a na stredne
dlho (S)
- Ak v smere 1a nečaká VV áut ...
- a.t.d'. ...

Regulácia výšky hladiny v nádrži

$$\begin{aligned} -2 < e < 2 \\ ? < de < ? \\ ? < du < ? \\ ? < u < ? \end{aligned}$$

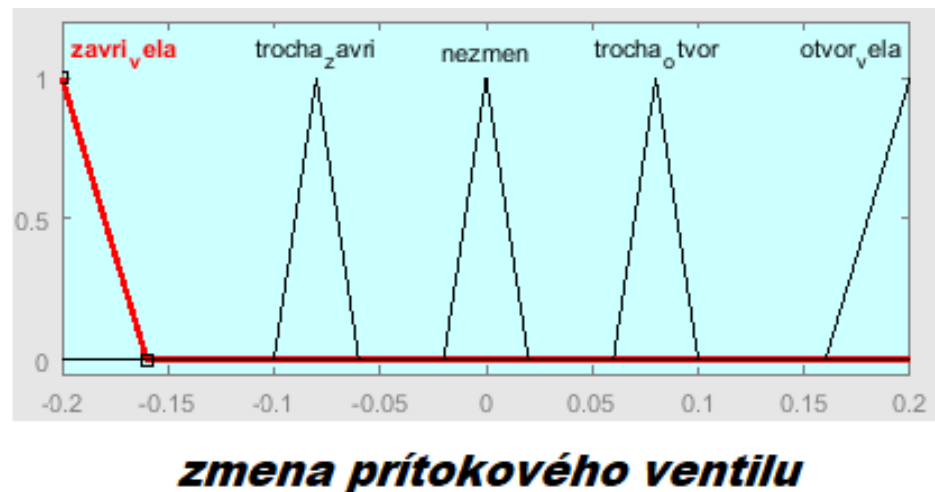

Fuzzy regulátor výšky hladiny

vstupy

výstup

1. If (odchylka is vysoka) then (ventil is zavri_vela) (1)
2. If (odchylka is trocha_vysoka) then (ventil is trocha_zavri) (1)
3. If (odchylka is dobra) then (ventil is nezmen) (1)
4. If (odchylka is trocha_nizka) then (ventil is trocha_otvor) (1)
5. If (odchylka is nizka) then (ventil is otvor_vela) (1)

báza pravidiel na jednoduché riadenie

Niektoré iné aplikácie fuzzy riadenia

- **Supervízorové riadenie čističiek vody**
- **Riadenie pohyblivého ramena raketoplánu**
- **Riadenie rakiet**
- **Riadenie Metra**
- **Riadenie biotechnologických procesov**
- **ABS**
- **Diagnostika porúch**
- **Spotrebná elektronika**
- **...**

4.2 Fuzzy PID regulátory

Poznámky ku konvenčným PID regulátorom

PID regulátor

$$u(t) = K \left[e(t) + \frac{1}{T_i} \int e(t) dt + T_d \frac{de(t)}{dt} \right]$$

Polohový PSD regulátor

$$u_k = K \left[e_k + \frac{T}{T_i} \sum_{j=1}^{k-1} e_j + \frac{T_d}{T} \Delta e_k \right]$$

$$u_k = K \left[e_k + \frac{T}{T_i} \sum_{j=1}^{k-1} e_j + \frac{T_d}{T} \Delta e_k \right]$$

$$u_{k-1} = K \left[e_{k-1} + \frac{T}{T_i} \sum_{j=1}^{k-2} e_j + \frac{T_d}{T} \Delta e_{k-1} \right]$$

odčítaním dostaneme

$$\Delta u_k = u_k - u_{k-1} = K \left[\Delta e_k + \frac{T}{T_i} e_{k-1} + \frac{T_d}{T} \Delta^2 e_k \right]$$

prírastok akčného zásahu za jednu periódu riadenia

$$u_k = u_{k-1} + \Delta u_k = u_{k-1} + K \left[\Delta e_k + \frac{T}{T_i} e_{k-1} + \frac{T_d}{T} \Delta^2 e_k \right]$$

Prírastkový (rýchlostný) PSD regulátor

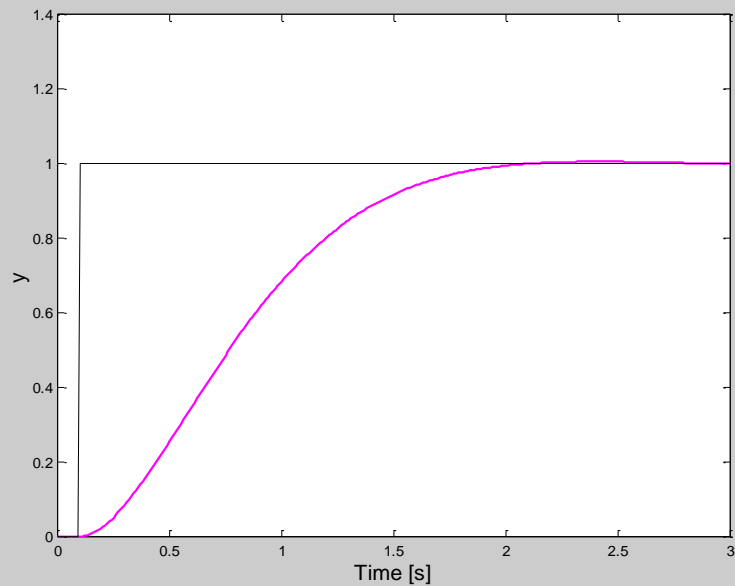
$$\Delta u = f(e, \Delta e, \Delta^2 e) ; u_k = u_{k-1} + \Delta u$$

$$u_k = K \left[e_k + \frac{T}{T_i} \sum_{j=1}^{k-1} e_j + \frac{T_d}{T} \Delta e_k \right]$$

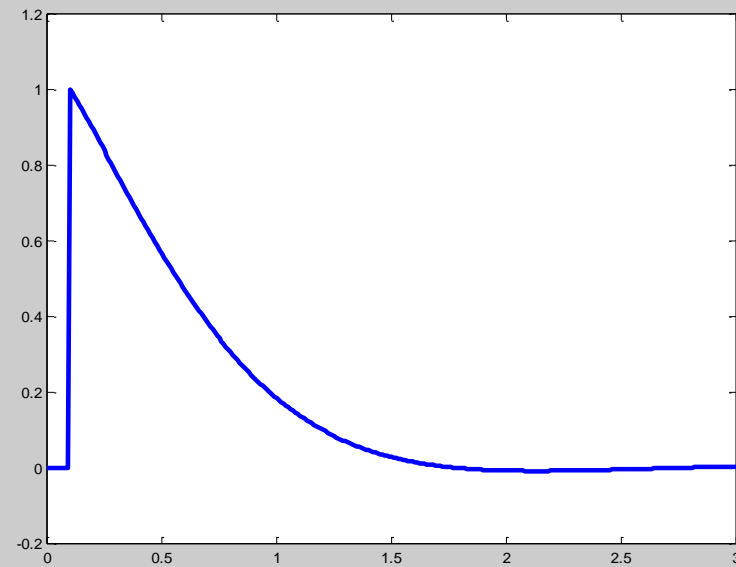
Polohový PSD regulátor

$$u = f(e, \sum e, \Delta e)$$

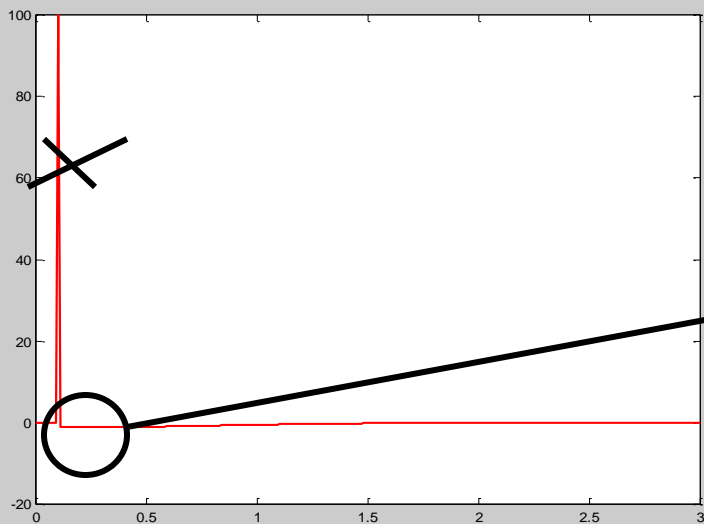
Modifikácia derivačného člena PID algoritmu

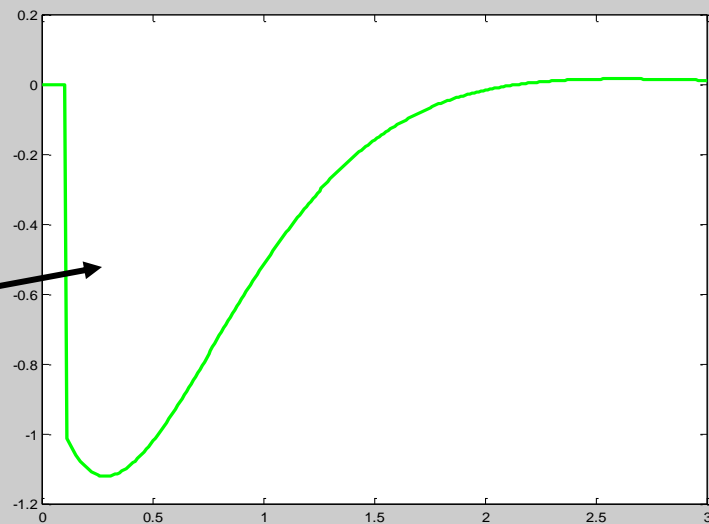
$y(t)$ po skoku žiadanej hodnoty

$e(t)$ po skoku žiadanej hodnoty

de/dt

$- dy/dt$

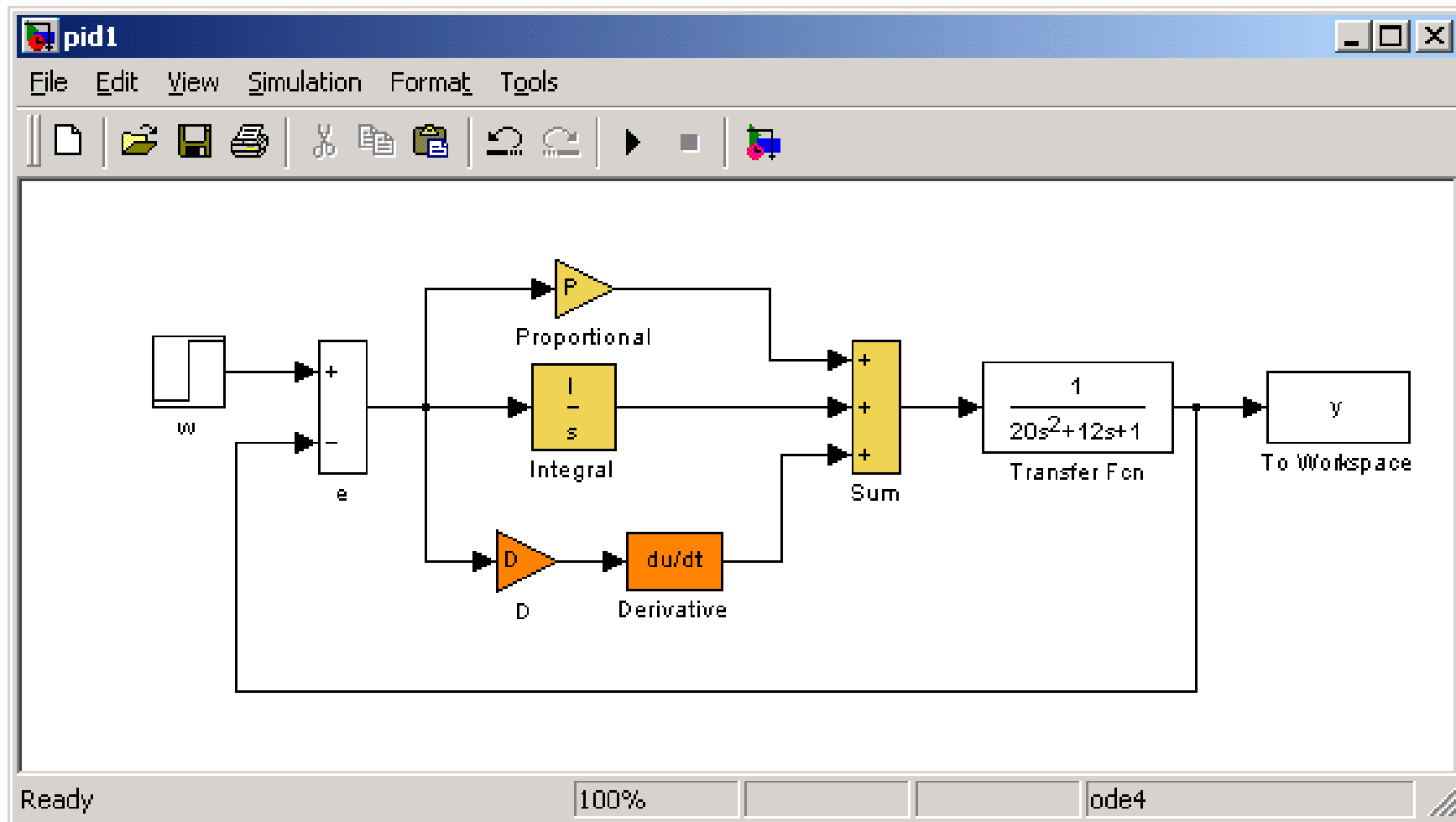
$$u_k = K \left[e_k + \frac{T}{T_i} \sum_{j=1}^{k-1} e_j + \frac{T_d}{T} \Delta e_k \right] \quad \text{Klasický PSD}$$

$$\Delta e_k = e_k - e_{k-1} = (w - y_k) - (w - y_{k-1}) = y_{k-1} - y_k = -\Delta y_k$$

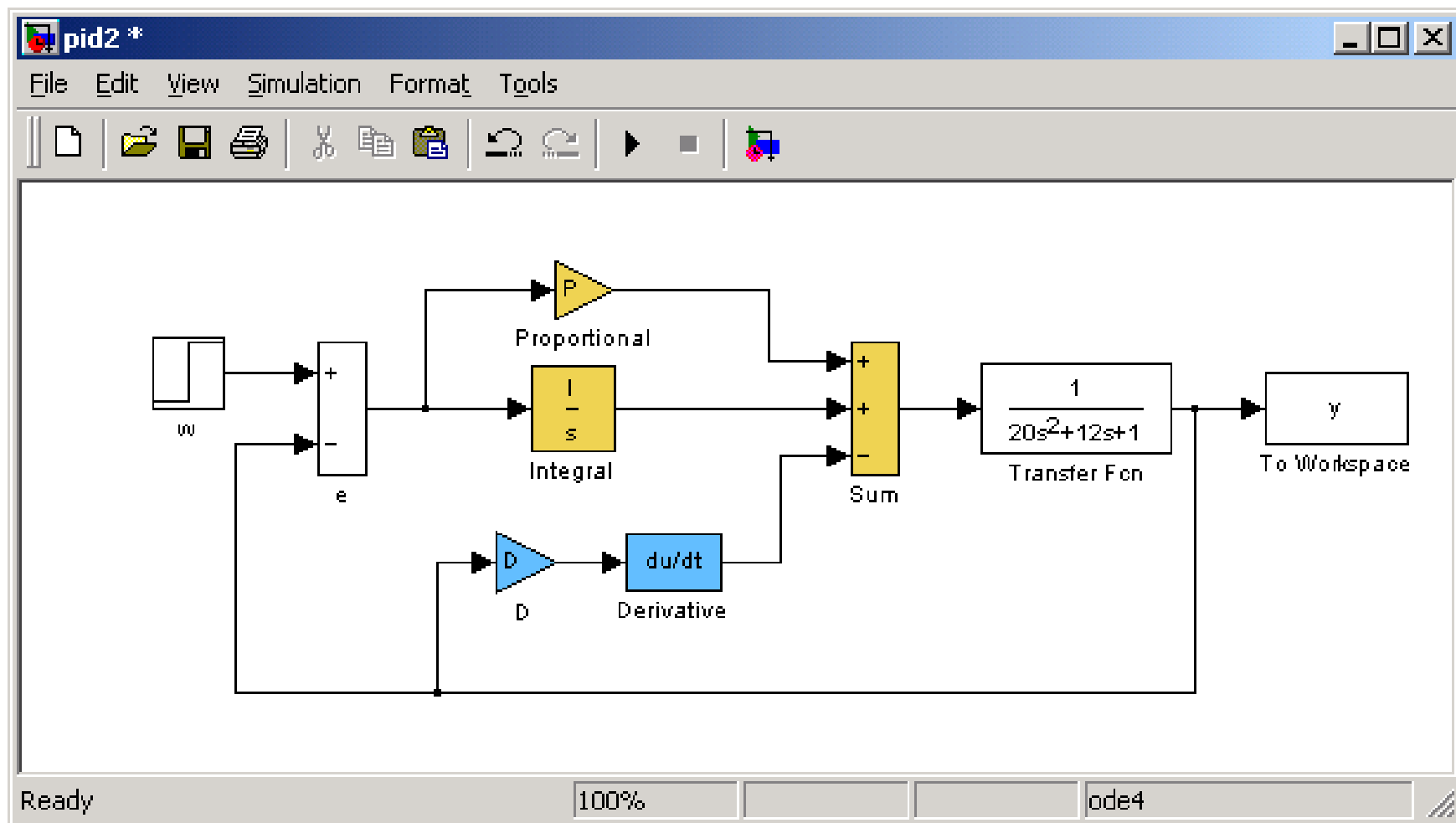
$$u_k = K \left[e_k + \frac{T}{T_i} \sum_{j=1}^{k-1} e_j - \frac{T_d}{T} \Delta y_k \right] \quad \text{Upravený PSD}$$

$$\frac{de}{dt} = \frac{-dy}{dt} \quad \text{pre spojitý prípad}$$

$$u(t) = K \left[e(t) + \frac{1}{T_i} \int e(t) dt - T_d \frac{dy(t)}{dt} \right] \quad \text{Upravený PID}$$

Klasický PID

Upravený PID

Analógia tohoto zapojenia sa doporučuje pri FUZZY regulátoroch

Fuzzy - PID regulátory

Vstupmi fuzzy PID regulátorov sú obyčajne

- $e(t), y(t), e_k, y_k$
- $de(t)/dt, -dy(t)/dt, \Delta e_k, -\Delta y_k$
- $d^2e(t)/dt^2, -d^2y(t)/dt^2, \Delta^2 e_k, \Delta^2 y_k$
- $\int e(t)dt, \Sigma e_k$

prípadne iné veličiny podľa typu aplikácie ako
poruchy, žiadané hodnoty, pomocné informácie ...

Výstupy fuzzy PID regulátorov sú vo forme

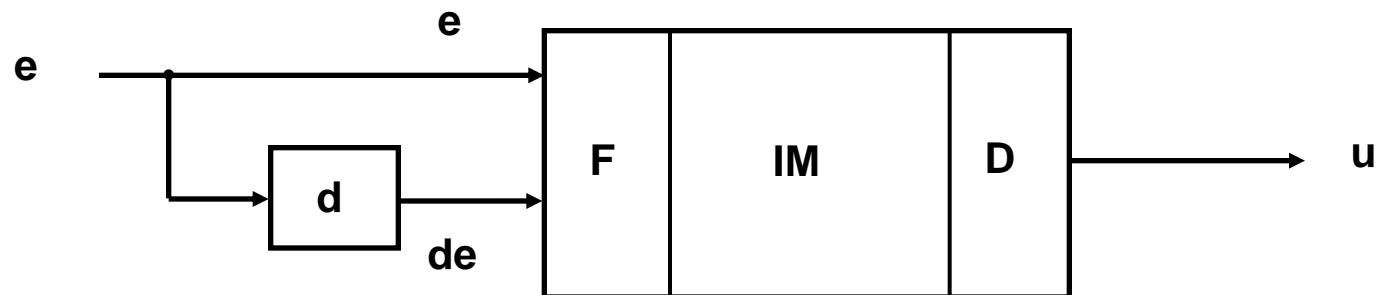
- absolútnej (polohovej): výstup z FS je priamo $u(t)$ resp. $u(k)$
- alebo prírastkovej (rýchlostnej): výstup z FS je

$$\frac{du(t)}{dt} \text{ resp. } \Delta u(k) \quad (du)$$

vstup do riadeného systému je $u(k) = u(k-1) + \Delta u(k)$

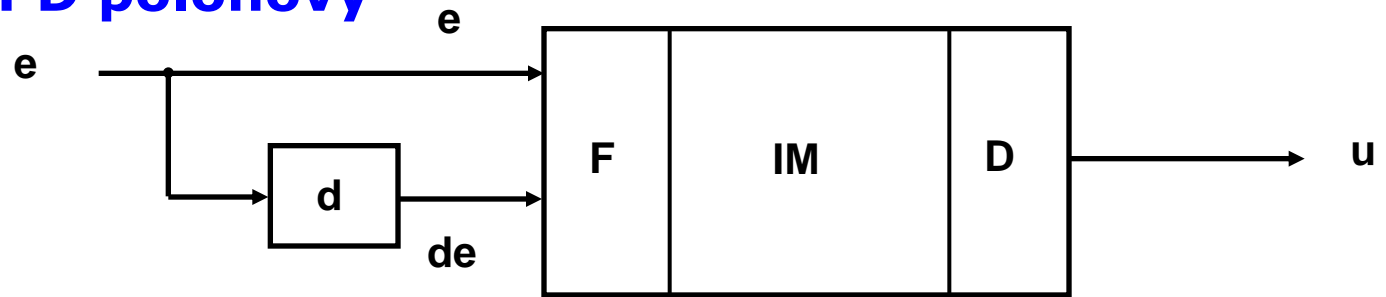
$$u(k) = \int \frac{du}{dt} dt$$

Fuzzy PD polohový

If e is A and de is B then u is C

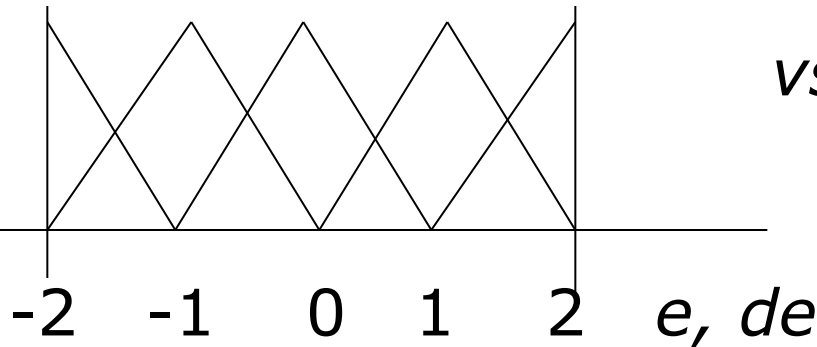
Fuzzy PD polohový

If e is NS and de is PB then u is PS

NB NS Z PS PB

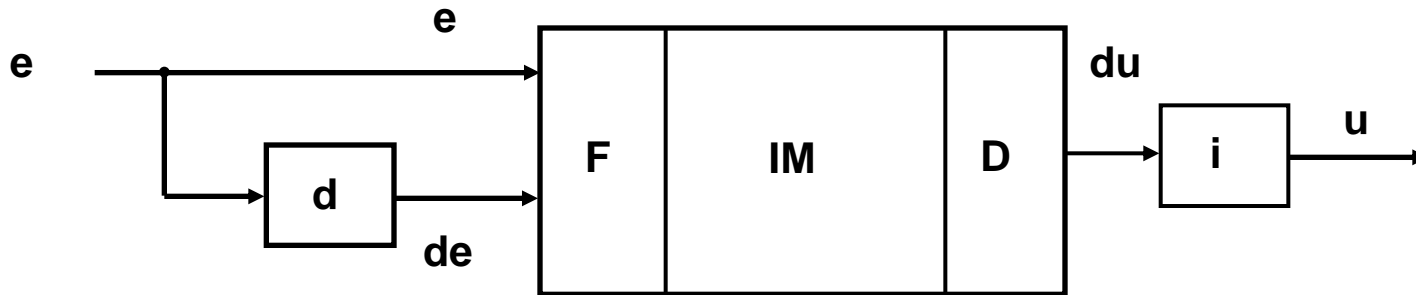
vstupné f. prísl.

de/e	NB	NS	ZE	PS	PB
NB	NB	NB	NS	NS	ZE
NS	NB	NS	NS	ZE	PS
ZE	NS	NS	ZE	PS	PS
PS	NS	ZE	PS	PS	PB
PB	ZE	PS	PS	PB	PB

báza pravidiel

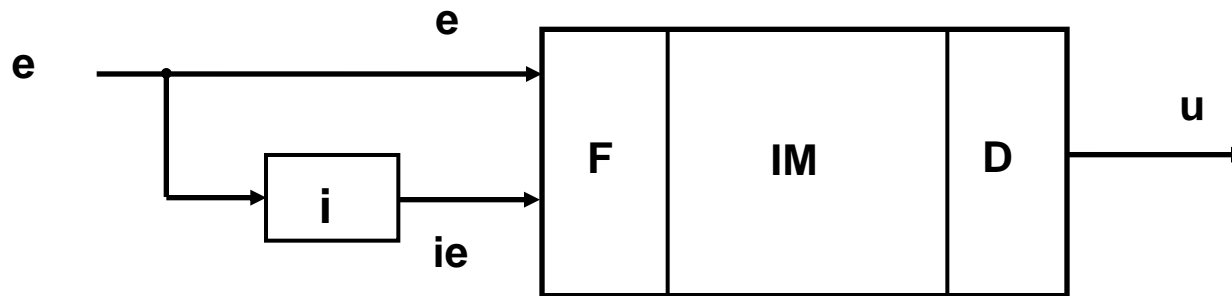
Fuzzy PI rýchlostný

If e is A and de is B then du is C

$$u(t) = \int du(t) dt \quad \text{resp.} \quad u(k) = u(k-1) + du(k)$$

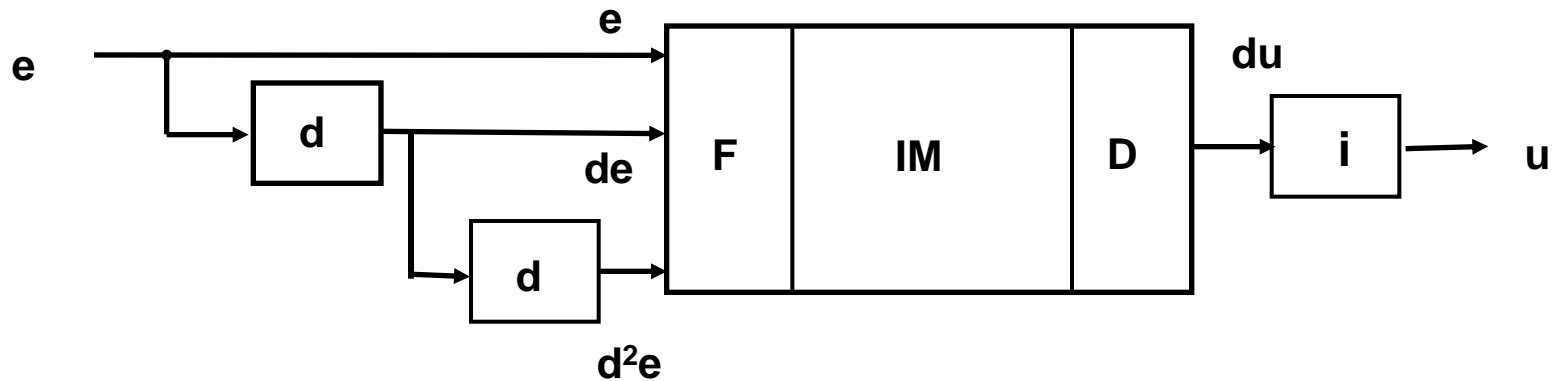
Fuzzy PI polohový

If e is A and ie is B then u is C

$$ie = \int e(t) dt \quad \text{resp.} \quad ie = \sum e$$

Fuzzy PID regulátor s 3-D bázou pravidiel

If e is A and de is B and d^2e is C then du is D

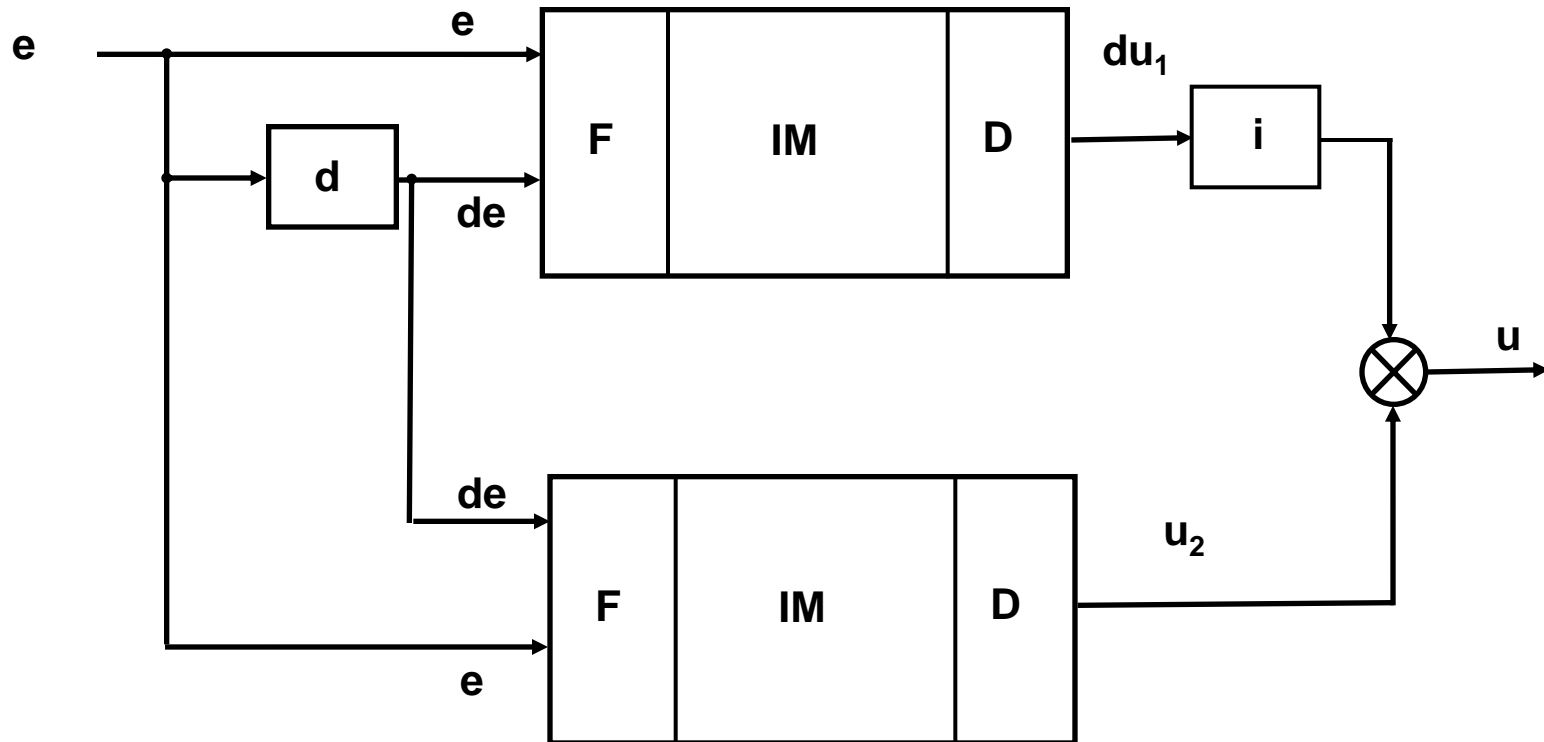
de/e	NB	NS	ZE	PS	PB
NB	NB	NB	NS	NS	ZE
NS	NB	NS	NS	ZE	PS
ZE	NS	NS	ZE	PS	PS
PS	NS	ZE	PS	PS	PB
PB	ZE	PS	PS	PB	PB

d^2e

báza pravidiel : $5 \times 5 \times 5 = 125$ pravidiel

Fuzzy PI + fuzzy PD regulátor

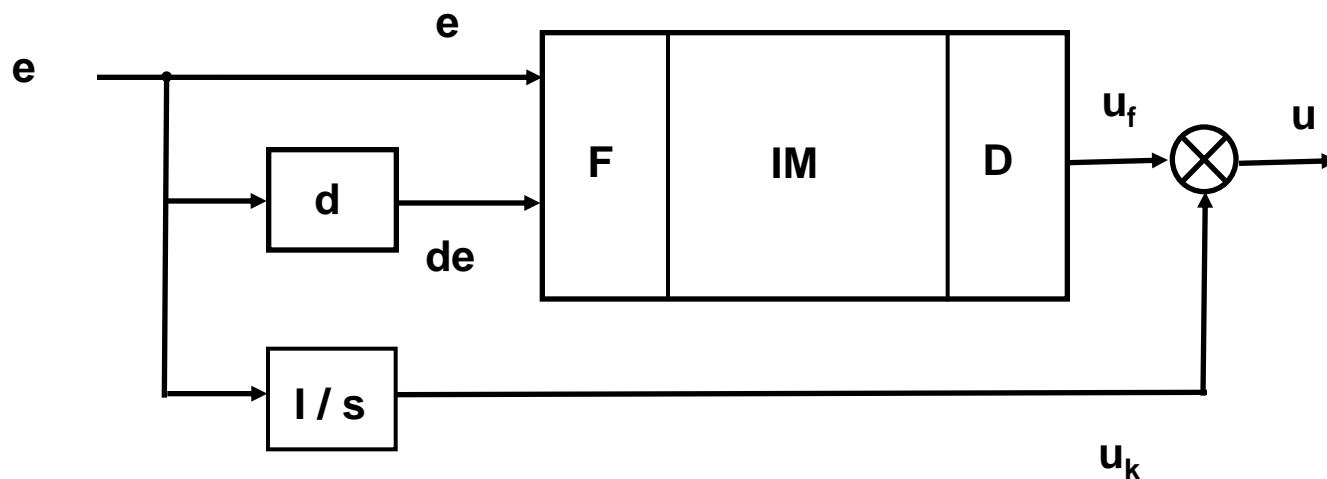

If e is A and de is B then du_1 is E

If e is C and de is D then u_2 is F

báza pravidiel : $5 \times 5 \times 2 = 50$ pravidiel

Fuzzy PD + klasický I regulátor

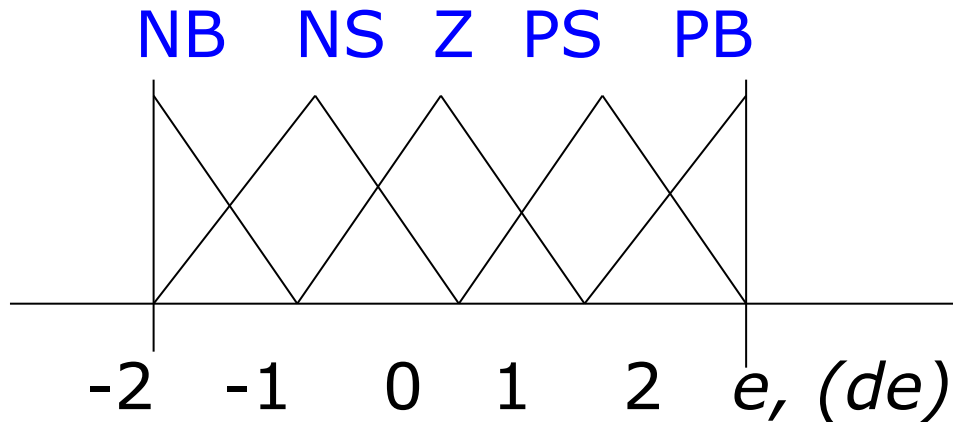
Základné typy fuzzy - PID regulátorov

zhrnutie

typ regulátora	vstupy	dim. BP	výstup	použitie
P	e	1	u	*
I - prírastkový	e	1	du	*
PD - polohový	e, de	2	u	**
PI - prírastkový	e, de	2	du	**
PI - polohový	e, ie	2	u	
PID - polohový	e, ie, de	3	u	
PID - prírastkový	e, de, d^2e	3	du	*
PD pol.+PI prír.	e, de	2	u, du	**
PD pol. + I klas.	e, de	2	u	**

Manuálny návrh fuzzy - PID regulátorov

Určenie rozsahu (univerza) lingvistických premenných

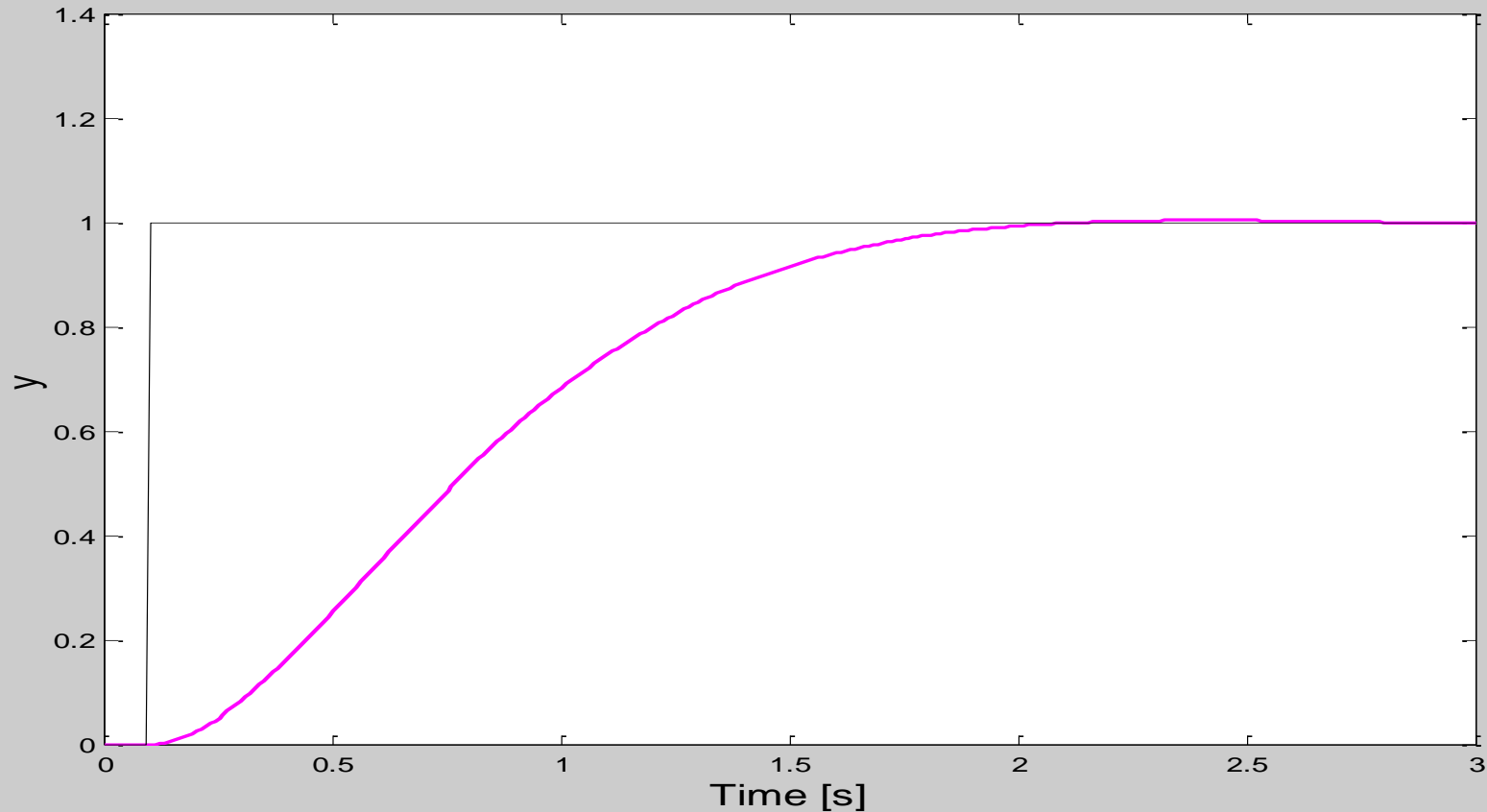
*vstupné/výstupné
f. príslušnosti*

de/e	NB	NS	ZE	PS	PB
NB	NB	NB	NS	NS	ZE
NS	NB	NS	NS	ZE	PS
ZE	NS	NS	ZE	PS	PS
PS	NS	ZE	PS	PS	PB
PB	ZE	PS	PS	PB	PB

báza pravidiel

Určenie rozsahu $e(t)$

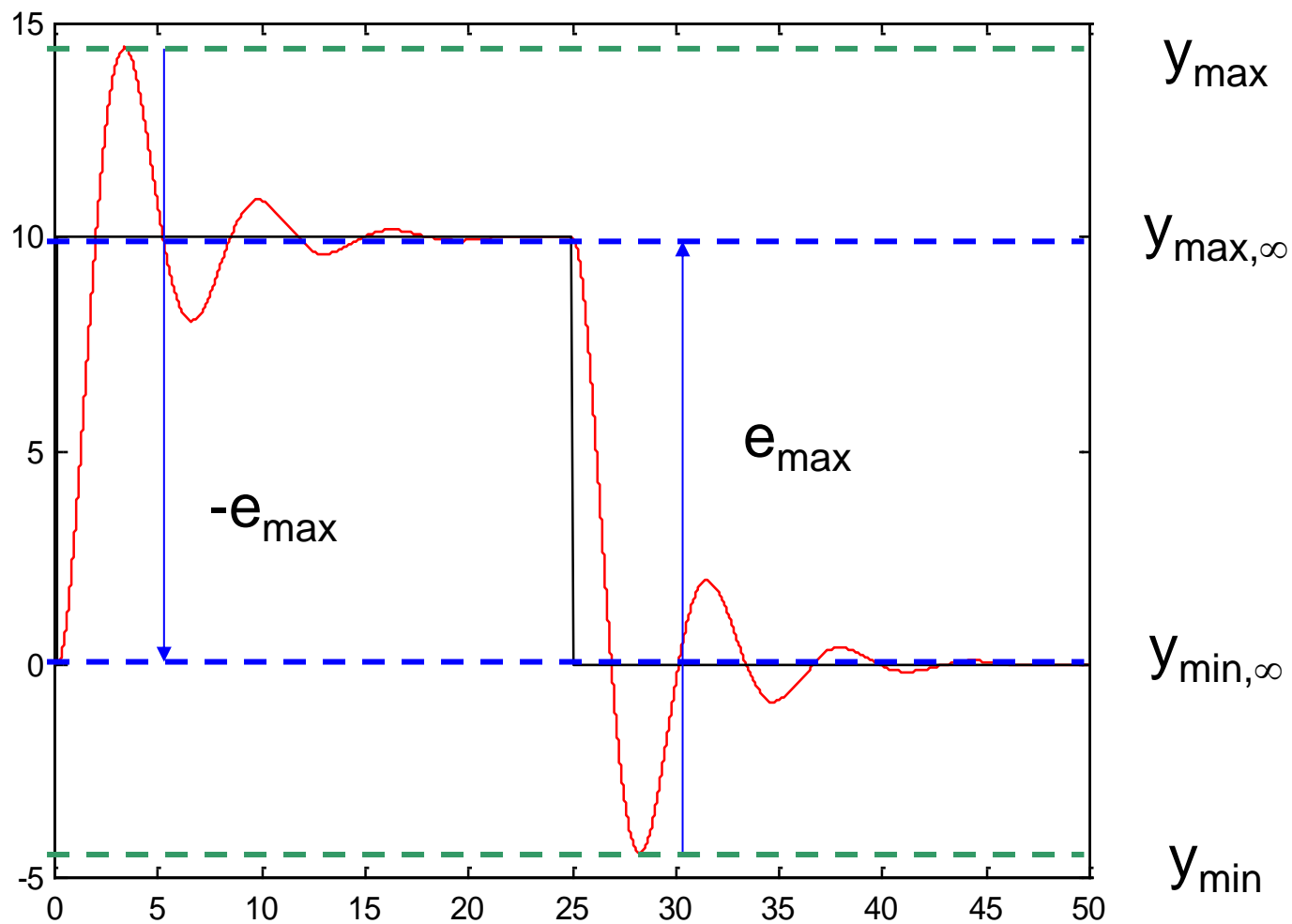
$e = w - y$

$$y \in (y_{min} ; y_{max}) \rightarrow e \in ((y_{min}-y_{max}) ; (y_{max}-y_{min}))$$

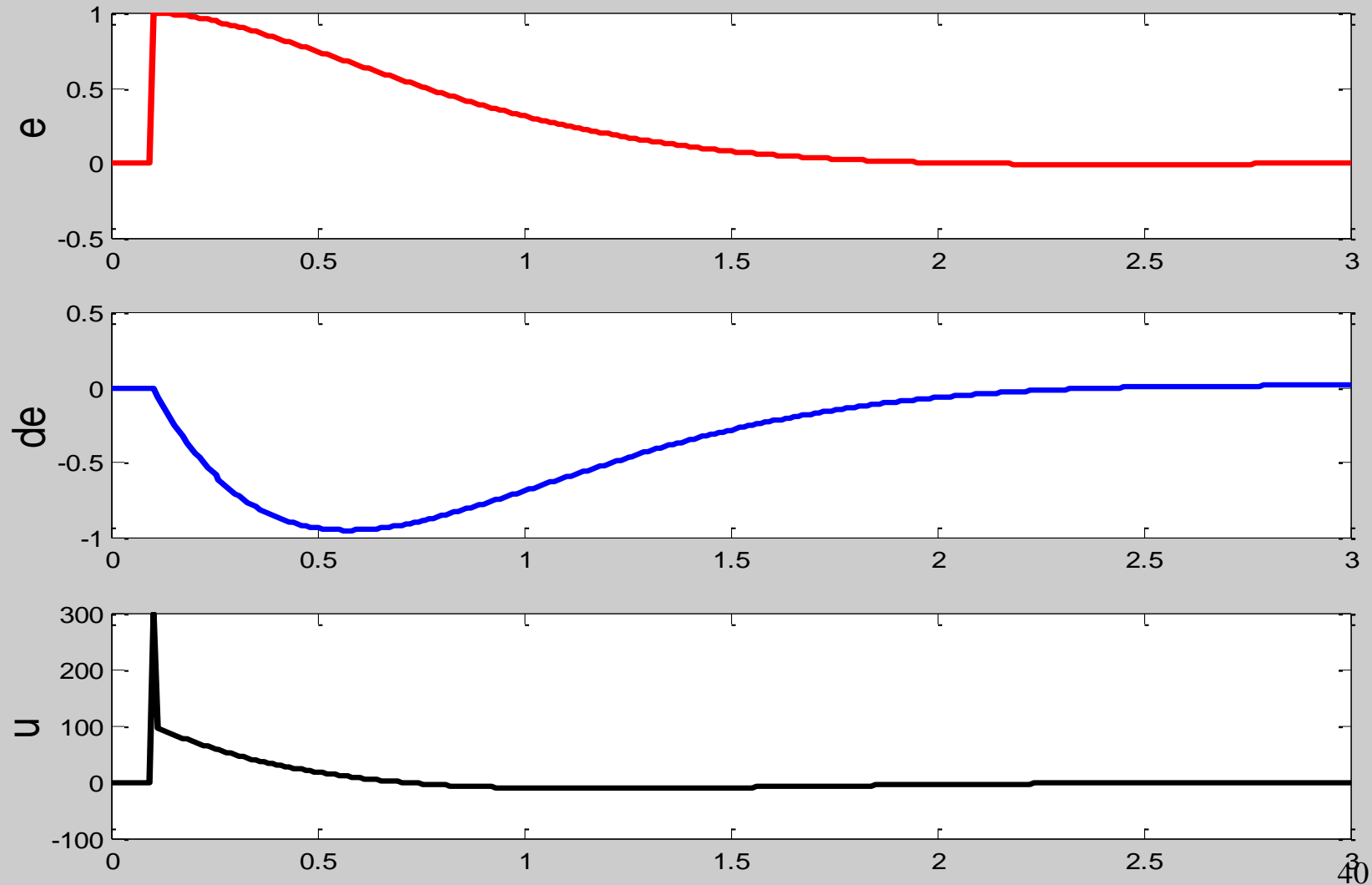
$$e \in (-1 ; 1)$$

v prípade preregulovania

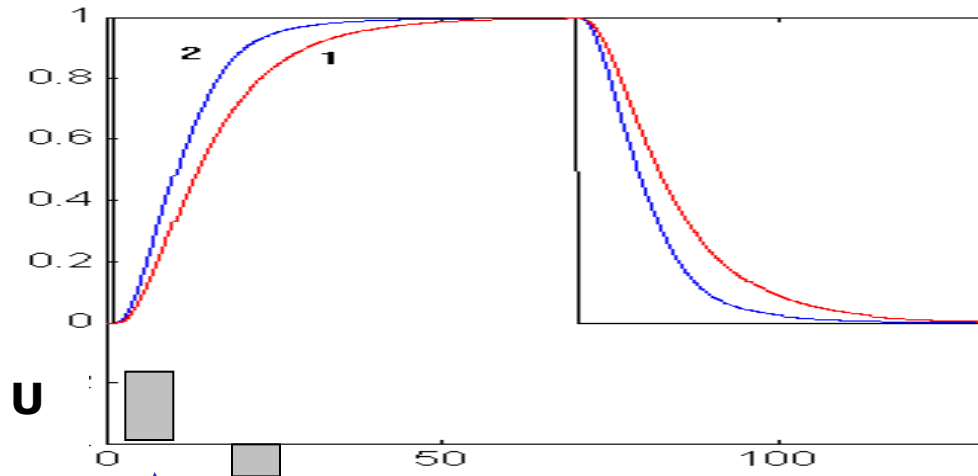
Určenie rozsahu $\dot{e}(t)$, $d^2e(t)$ – z dynamiky systému (poruchy)

Určenie rozsahu $u(t)$ – z iného regulátora, alebo kvalifikovaný odhad

Experimentálny spôsob tvorby bázy pravidiel

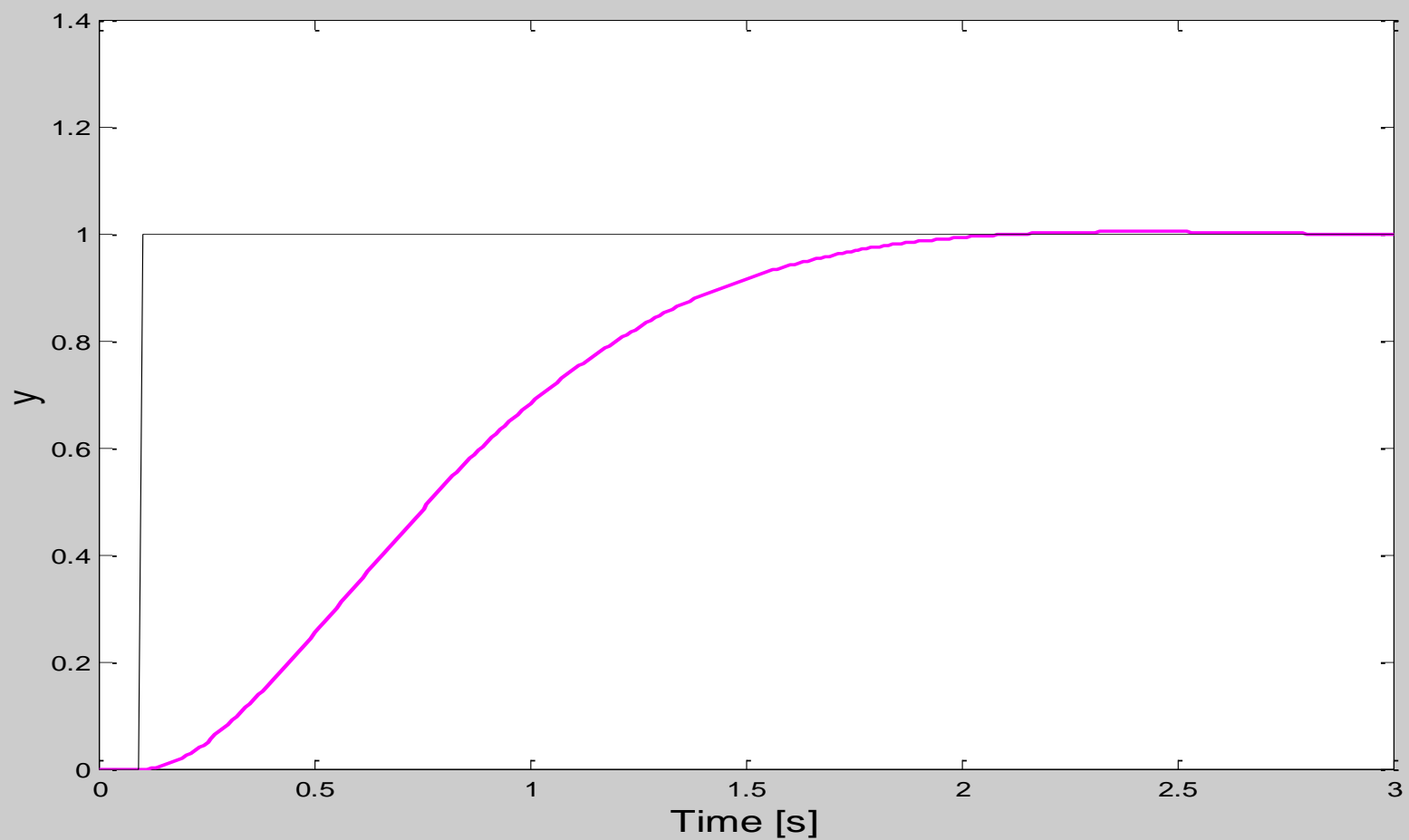

Ak e je kladná veľká a de je nulová potom u je kladné veľké
(skok žiad.hod. $\rightarrow$ prudké rozbehnutie systému)

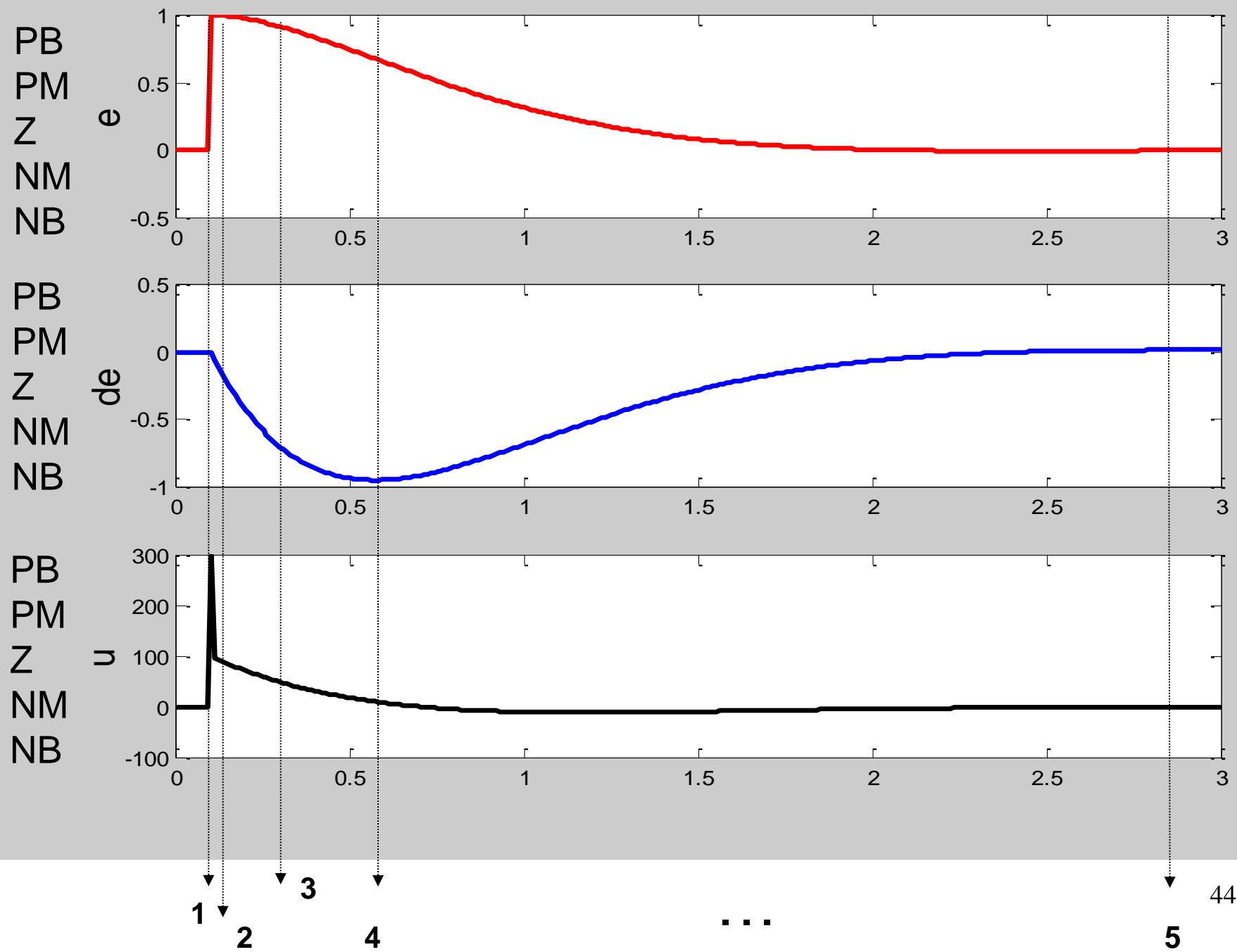
Ak e je kladná malá a de je záporná veľká potom u je záporné malé
(prijazdenie aby nenastalo preregulovanie)

a podobne aj v iných stavoch ...

**„Napodobenie“
iného typu regulátora**

Regulačný priebeh iného typu regulátora

1: ak e je PB a de je ZE u je PB (300)
(skok žiadanej hodnoty, systém je ešte v klúde)

2: ak e je PB a de je NS u je PM (100)
(systém sa rozbehol)

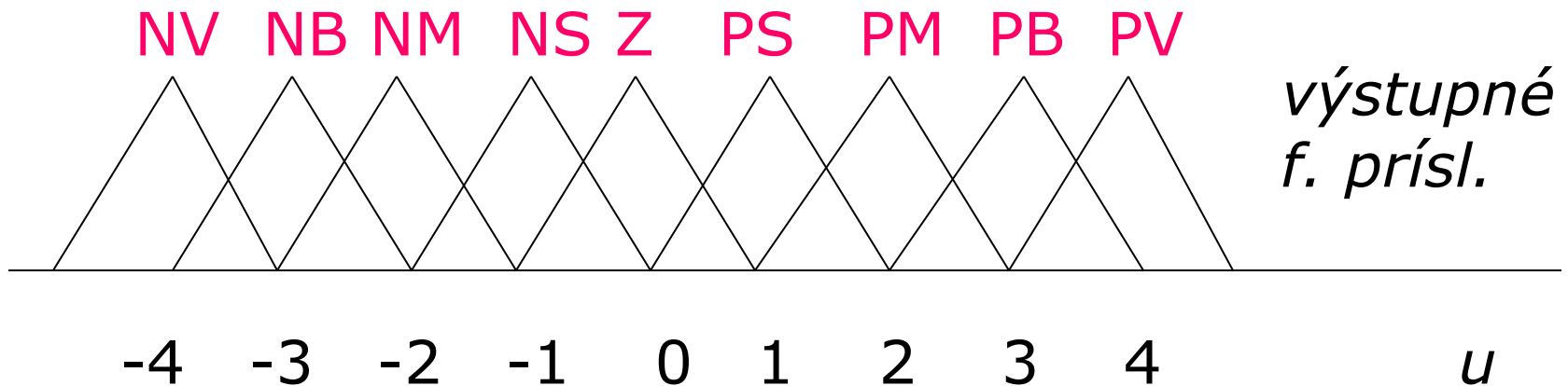
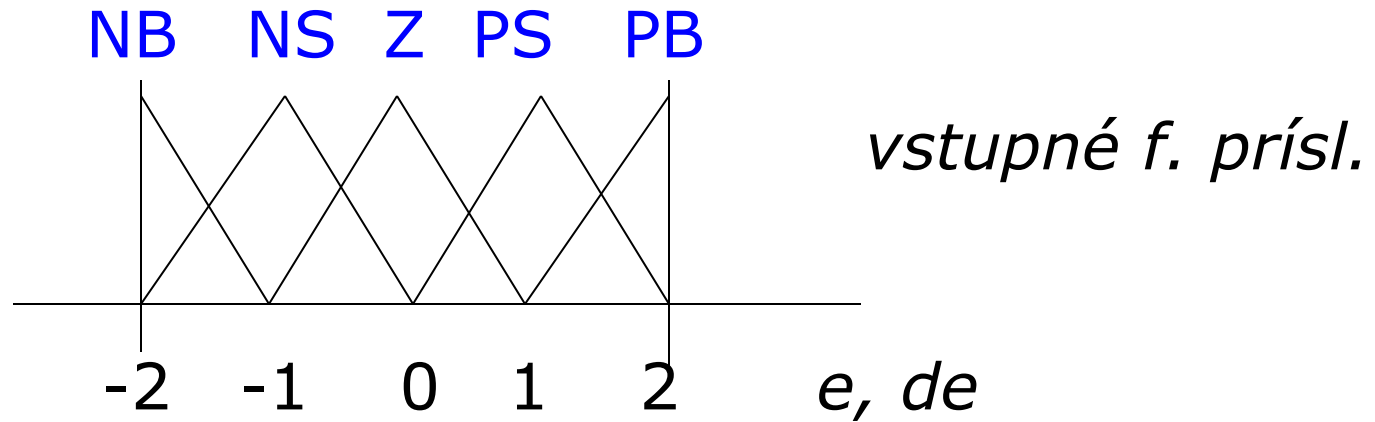
4: ak e je PM a de je NB u je PS (15)
(maximálna rýchlosť)

5: ak e je ZE a de je ZE u je PVS (1)
(ustálený stav)

. . .

Približný prepočet PID na fuzzy-PID regulátor

Bez ujmy na všeobecnosti predpokladajme konkrétny prípad
F-PD reg. (F-PI reg) :

PD reg: **$u(t) = P \cdot e(t) + D \cdot de(t)$**   (+ I.ie(t))

nech $P = D = I = 1$

$$P.(-2)+D.(-2)=1.(-2)+1.(-2)=-4$$

de

	NB	NS	Z	PS	PB
NB	-4 NV	-3 NB	-2 NM	-1 NS	0 Z
NS	-3 NB	-2 NM	-1 NS	0 Z	1 PS
Z	-2 NM	-1 NS	0 Z	1 PS	2 PM
PS	-1 NS	0 Z	1 PS	2 PM	3 PB
PB	0 Z	1 PS	2 PM	3 PB	4 PV

e

u

„Kvázi-lineárna báza pravidiel“

Príklad : F-PD regulátor

$$u(t) = P.e(t) + D.de(t) \quad P = 0,5 \ ; \ D = 0,2$$

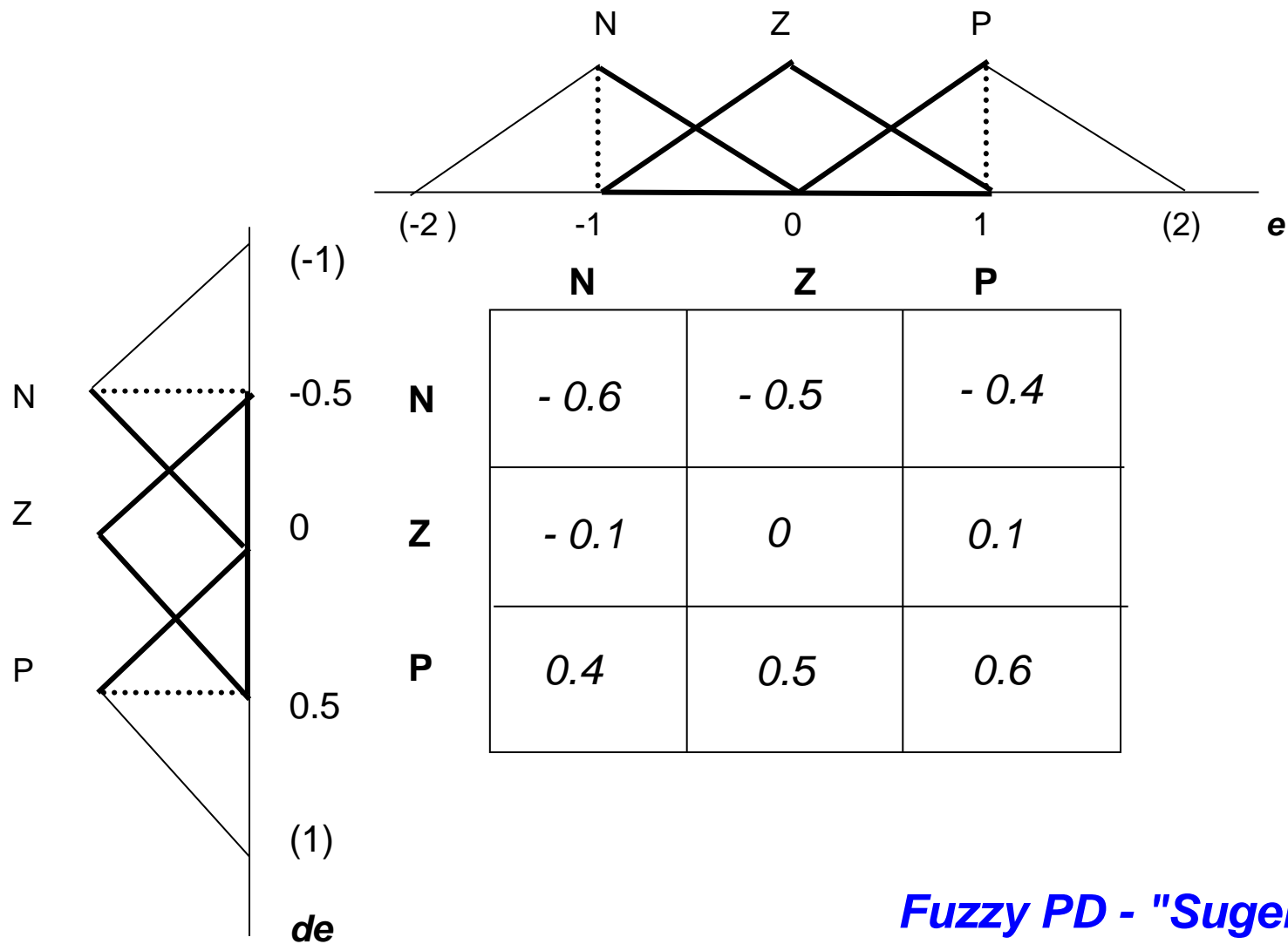
Nech

$$y \in (0 ; 1) \rightarrow e \in (-1 ; 1) ; de \in (-0,5 ; 0,5)$$

$$e = \{ N ; Z ; P \} = \{ -1 ; 0 ; 1 \}$$

$$de = \{ N ; Z ; P \} = \{ -0.5 ; 0 ; 0.5 \}$$

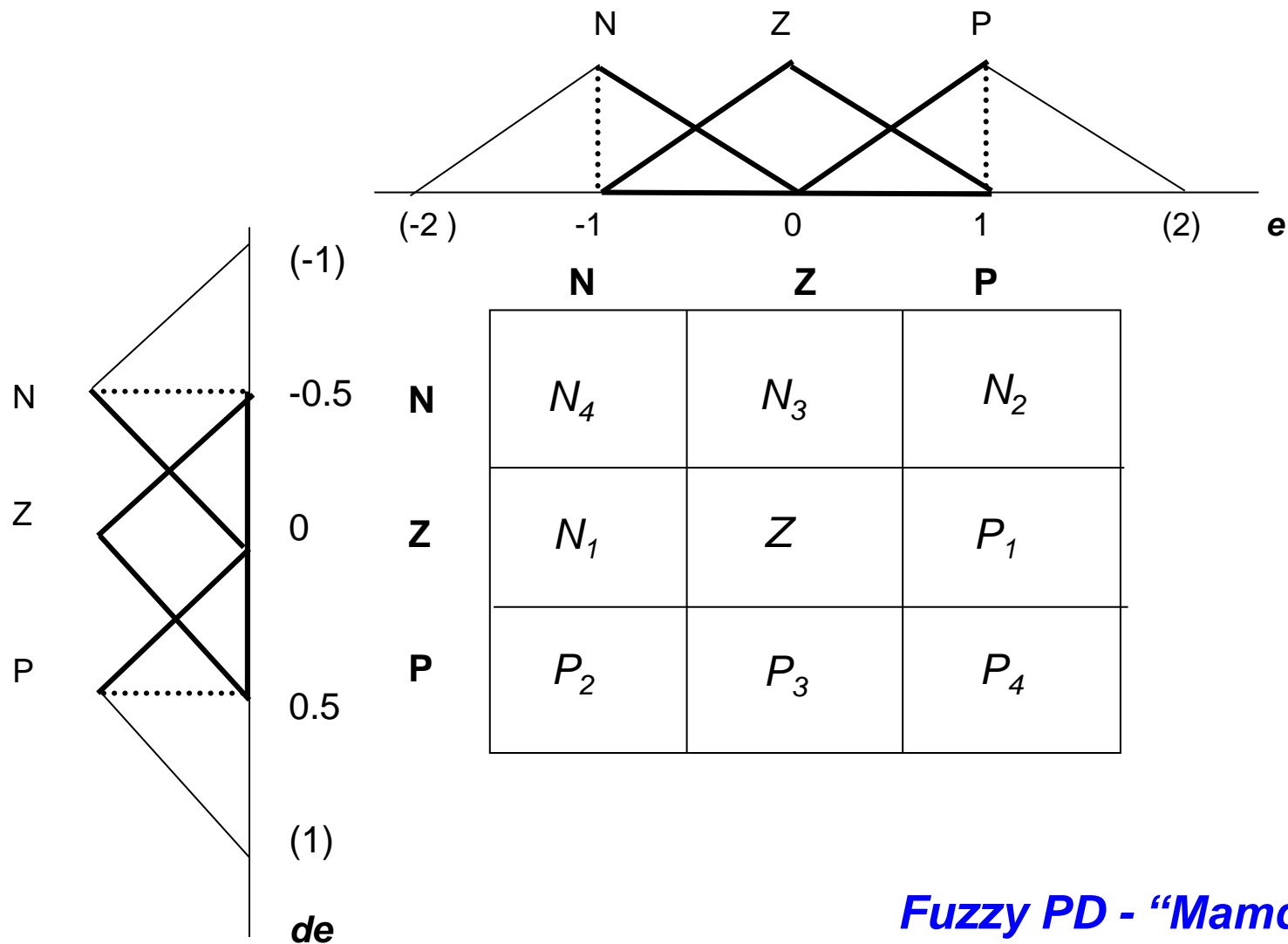
Predpokladajme trojuholníkové, symetrické a rovnomerne rozložené funkcie prísl.

Fuzzy PD - "Sugeno"

FS Sugeno : if x_1 is A and x_2 is B then u is $c_0 + c_1 \cdot x_1 + c_2 \cdot x_2$
if x_1 is A and x_2 is B then u is c

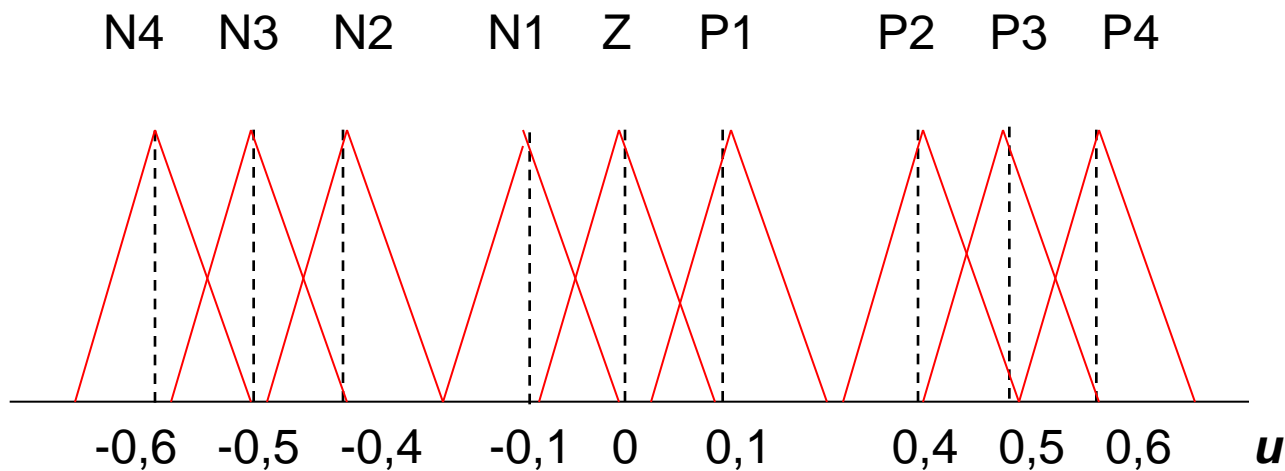
kde A, B sú fuzzy množiny a c_0, c_1, c_2, c sú konštanty.

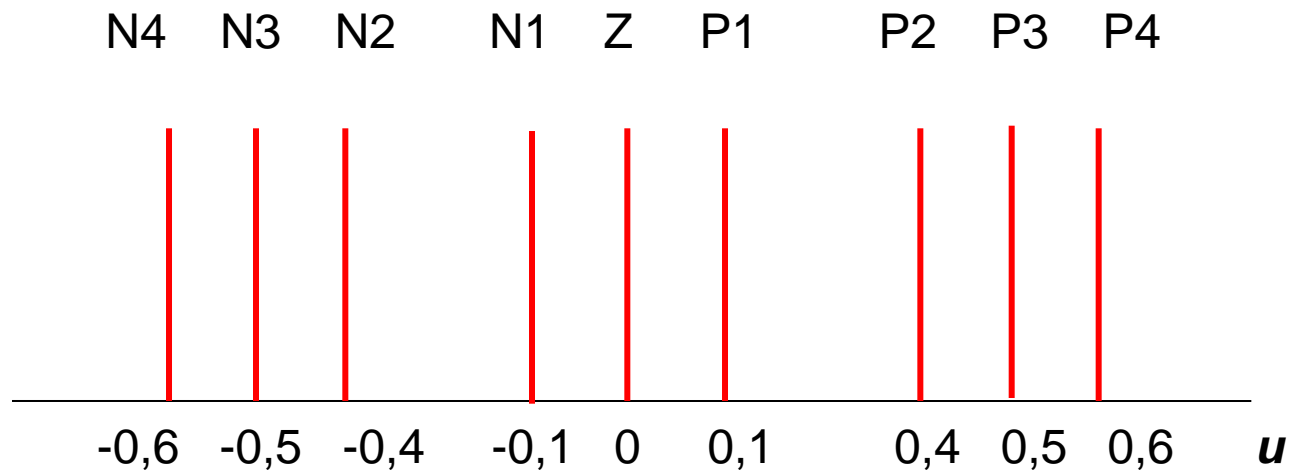
Fuzzy PD - "Mamdani"

FS Mamdani : if e is P and de is Z then u is P_1
 kde P_i, N_i a Z sú fuzzy množiny.

výstupné funkcie príslušnosti - trojuholníkové

výstupné funkcie príslušnosti - „singletony“

BP pre 7 vstupných fun. prísl. pre vstupy e a de :

e / de	NB	NM	NS	ZE	PS	PM	PB
NB	NB	NB	NB	NB	NM	NS	ZE
NM	NB	NB	NB	NM	NS	ZE	PS
NS	NB	NB	NM	NS	ZE	PS	PM
ZE	NB	NM	NS	ZE	PS	PM	PB
PS	NM	NS	ZE	PS	PM	PB	PB
PM	NS	ZE	PS	PM	PB	PB	PB
PB	ZE	PS	PM	PB	PB	PB	PB

*Tab.4 Kvázi-lineárna báza pravidiel
s ohraňčením akčného zásahu*

N – negatívny
P – pozitívny
ZE – Zero (nula)

B – Big (veľký)
M – Medium (stredný)
S – Small (malý)

Báza pravidiel s ohraňčením výstupu

Ladenie prvkov bázy pravidiel

de/e	NB	NS	ZE	PS	PB
NB	NB	NB	NS	NS	ZE
NS	NB	NS	NS	ZE	PS
ZE	NS	NS	ZE	PS	PS
PS	NS	ZE	PS	PS	PB
PB	ZE	PS	PS	PB	PB

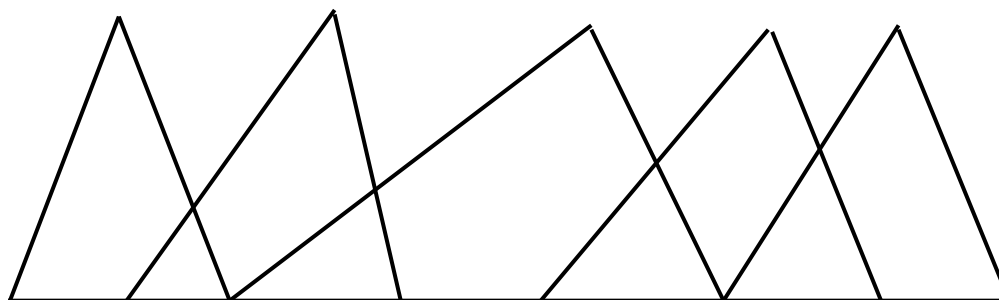
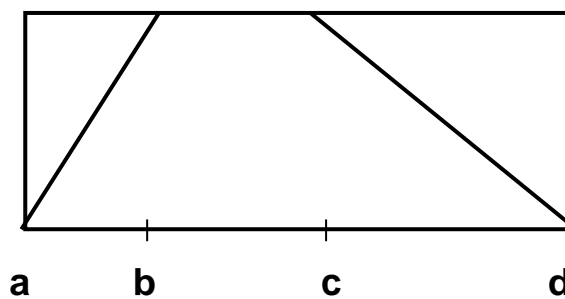
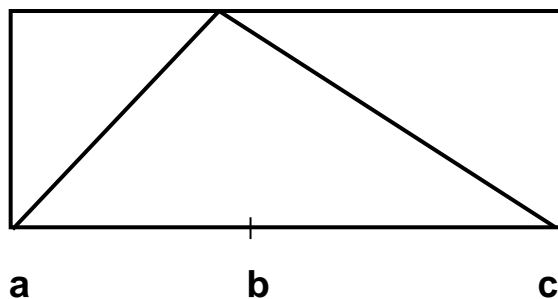
Kvázi-lineárna báza pravidiel

de/e	NB	NS	ZE	PS	PB
NB	NB	NS	ZE	ZE	ZE
NS	NB	NS	NS	ZE	PS
ZE	NS	ZE	ZE	PS	PB
PS	ZE	ZE	PS	PB	PB
PB	ZE	ZE	PS	PB	PB

*Nelineárna báza pravidiel (po aplikácii
znalostí - nelinearity objektu riadenia)*

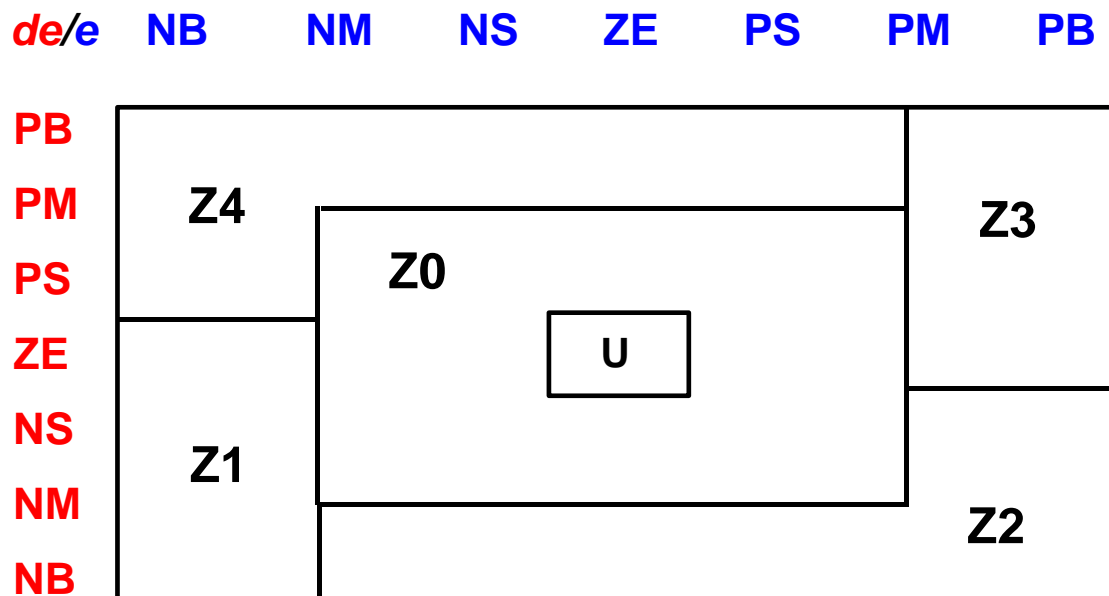

Ladenie funkcií príslušností

**zmena typu, pridávanie/uberanie, naklápanie, presúvanie,
rozťahovanie/zužovanie**

Mapa sektorov bázy pravidiel

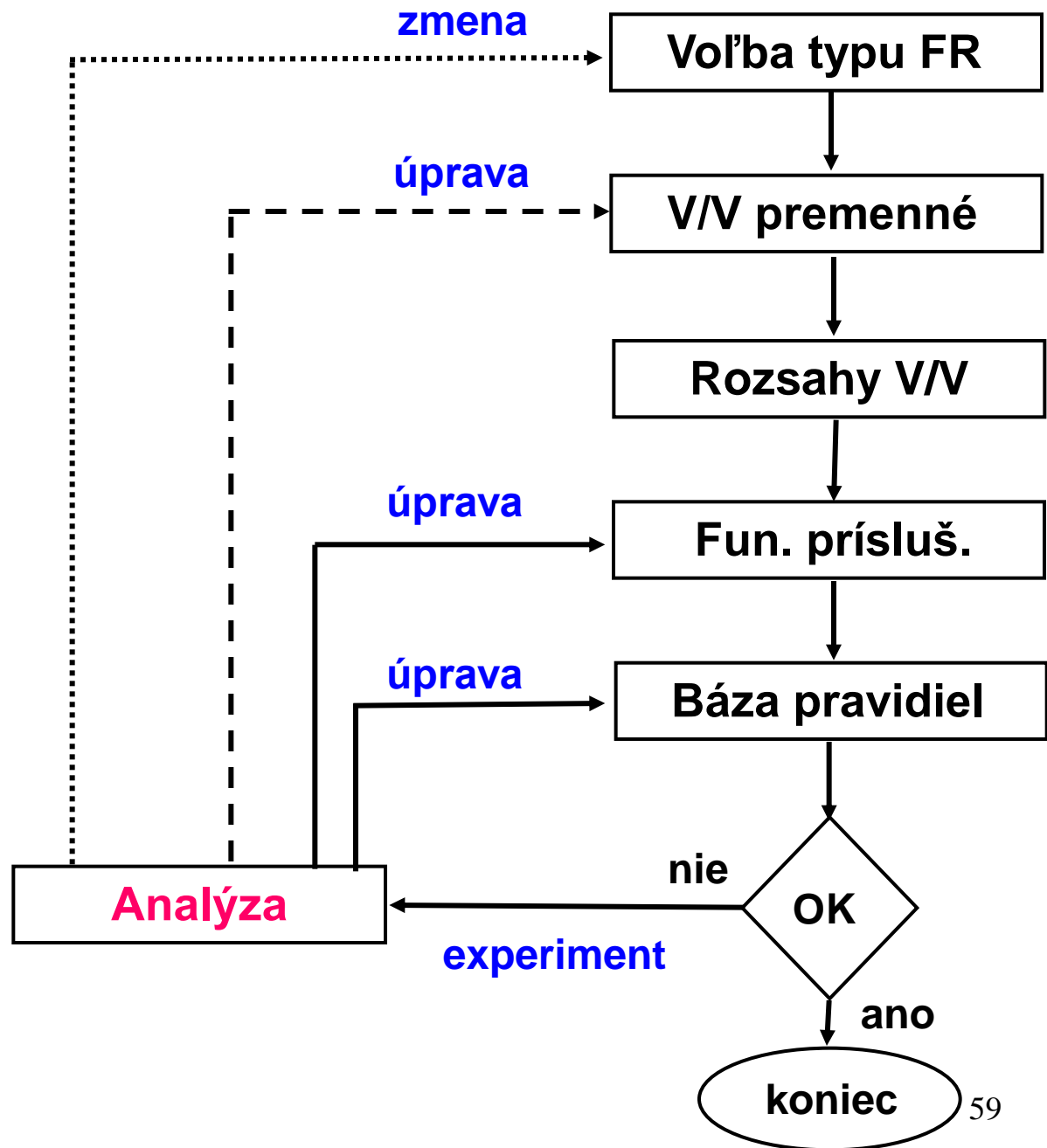
U : ustálený stav

Zóna 0: e aj *de* sú malé, systém je takmer stabilný, prvky tejto zóny tlmia systém okolo ustáleného stavu

Zóna 1,3: prvky tejto zóny môžu urýchľovať dynamiku regulačného obvodu

Zóna 2,4: prvky týchto zón sa pri bežných systémoch málo vyskytujú a málokrát sa používajú

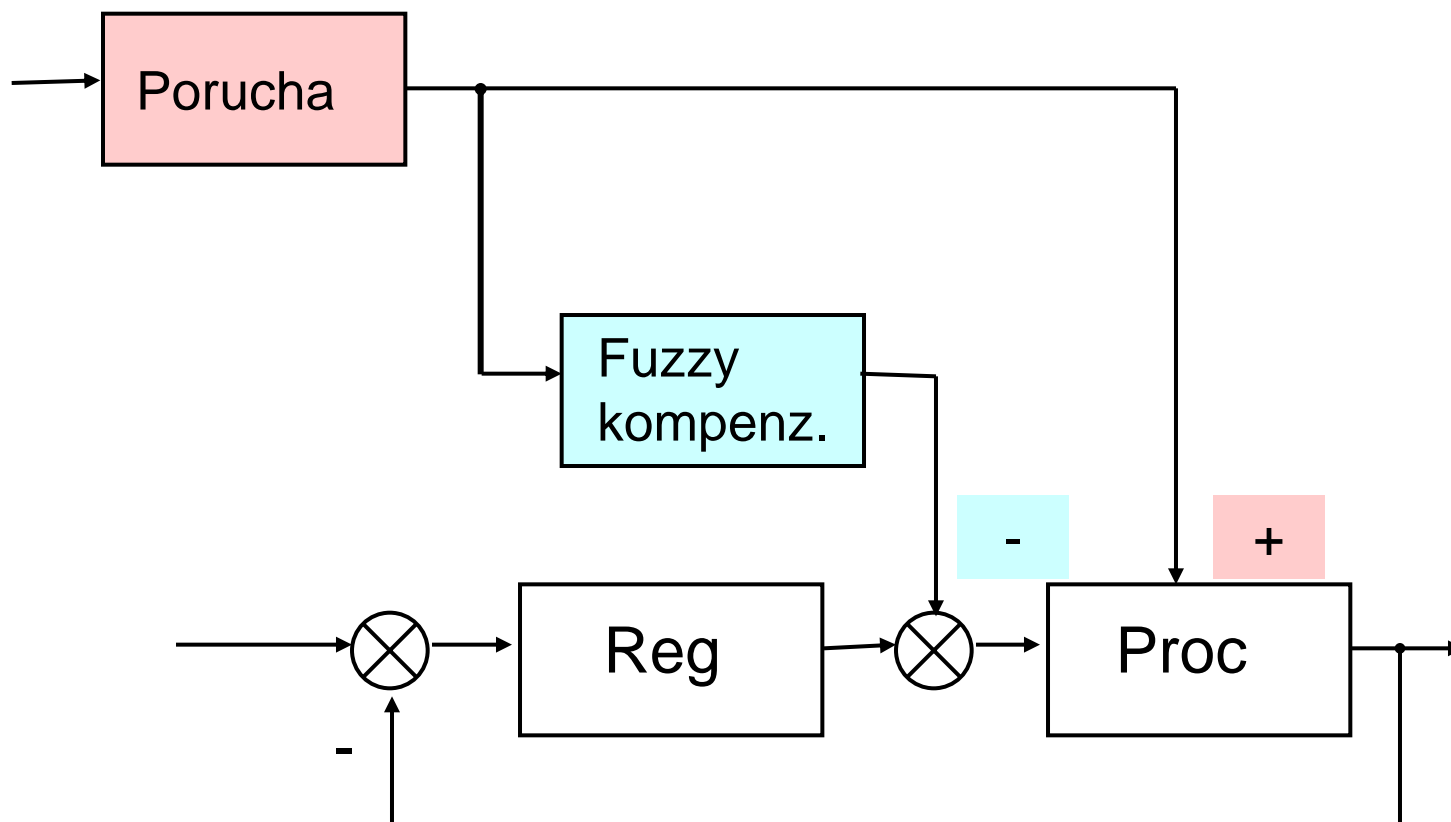
Kroky návrhu FR

4.3 Fuzzy systém v inej funkcii v regulačnom obvode ako feedback regulátor

- **Kompenzácia poruchových veličín**
- **Korekcia akčného zásahu iného regulátora**
- **Feed-forward regulátor**
- **Adaptačný mechanizmu pre konvenčný regulátor**
- **Iné ...**

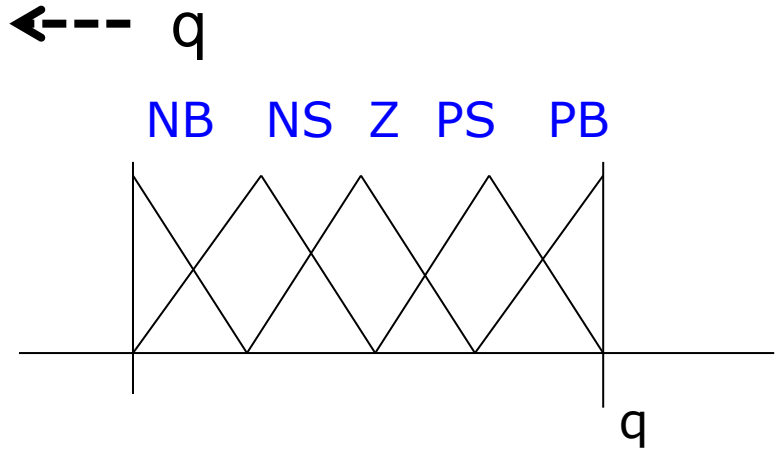
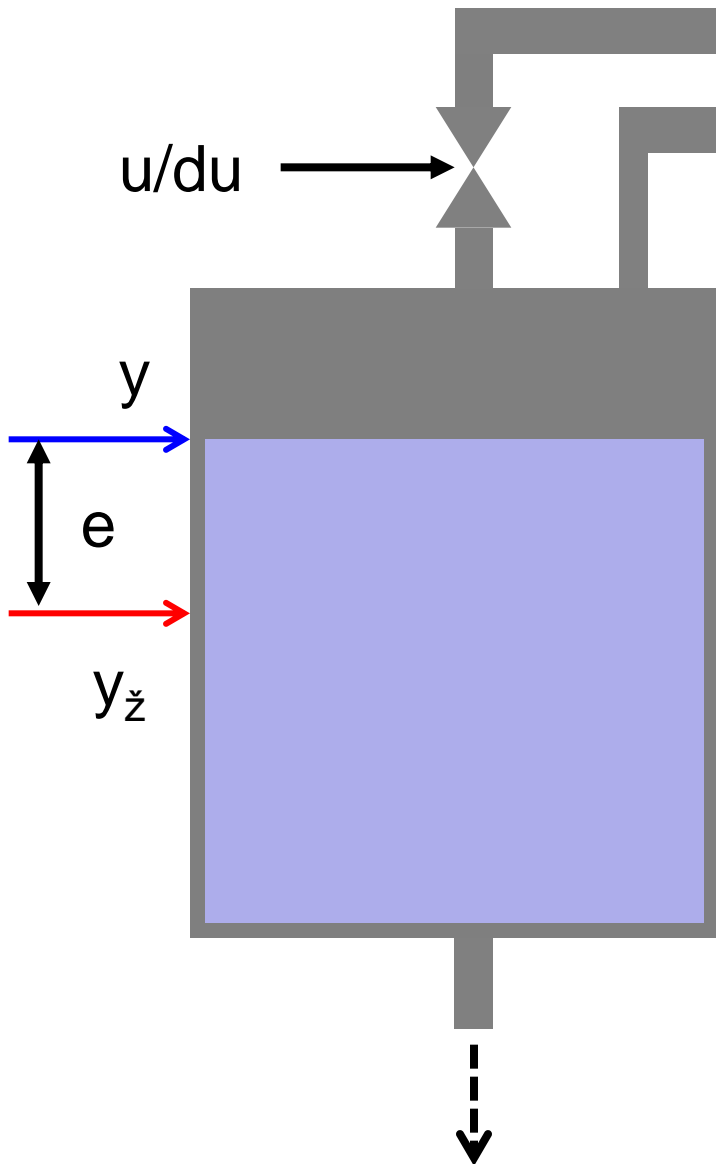
Kompenzácia poruchovej veličiny

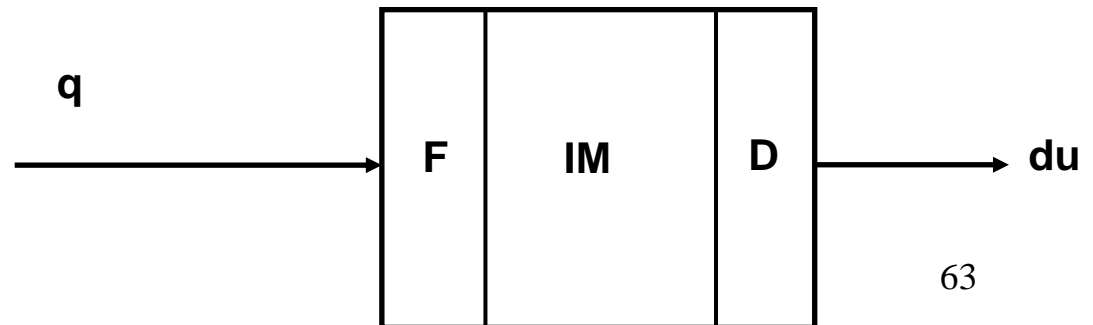
Ak porucha je A potom kompenzácia je C

Ak porucha je A a zmena poruchy je B potom kompenzácia je C

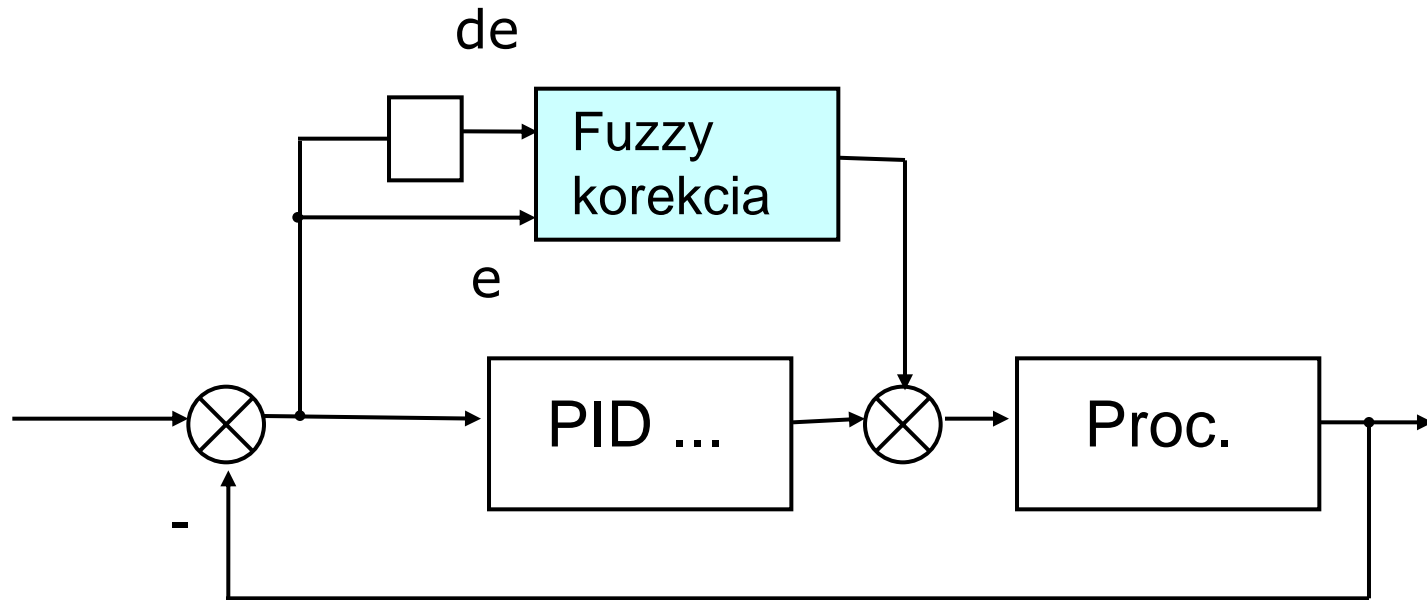
Korekcia poruchového (parazitného) prítoku do nádrže

If q is PB then du is NB
and' ...

Korekcia akčného zásahu (klasického) regulátora

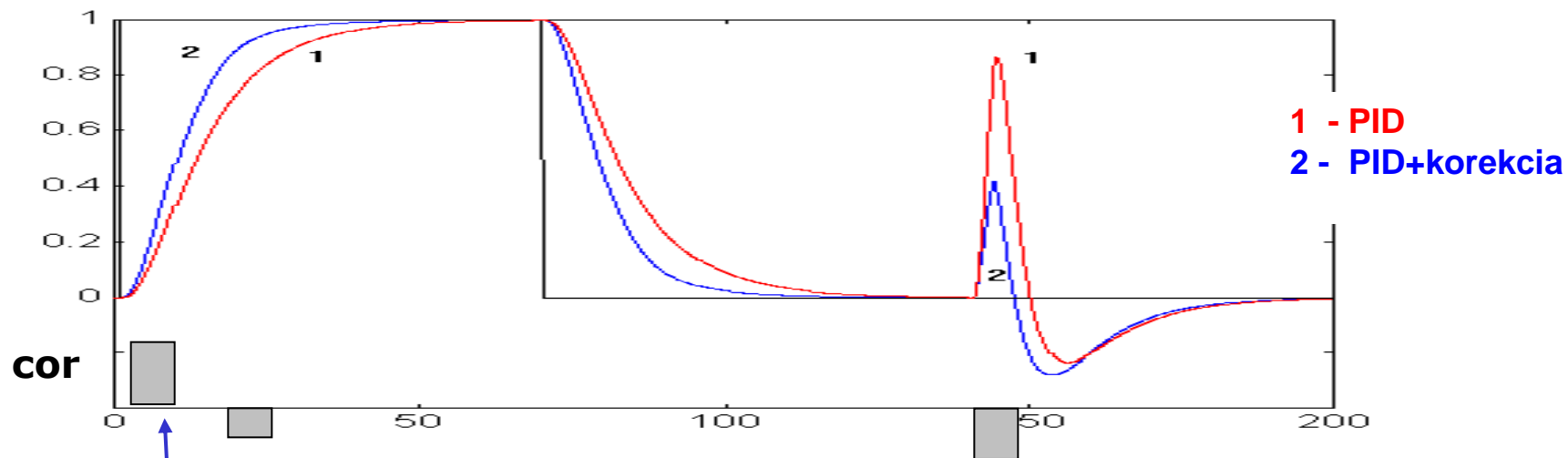
Ak e je A a de je B potom korekcia u je D

Ak e je A a de je B a dde je C potom korekcia u je D ...

Význam:

1. Potlačenie preregulovania
2. Skrátenie doby regulácie
3. Potlačenie porúch ...

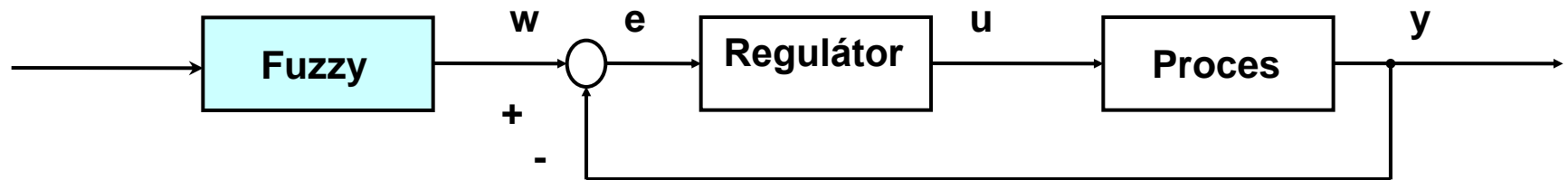
Ak e je veľká a de je nulová potom zväčši akčný zásah PID reg.
(skok žiad.hod. → prudké rozbehnutie systému)

Ak e je malá a de je veľká potom zmenši akčný zásah PID reg.
(pribrzdenie aby nenastalo preregulovanie)

Ak de je záporná a dde je záporná potom zväčši akčný zásah PID
Ak de je kladná a dde je kladná potom zväčši akčný zásah PID
(detekcia poruchy → potlačenie poruchy)

Dopredný fuzzy korekčný člen

vstupy z
procesu

A mnohé iné aplikácie ...

Ked' máme k dispozícii znalosti formulovateľné rečou (lingvisticky).